Referenţi ştiinţifici:
Dr. Ioan Oprea, Universitatea „Ştefan cel Mare”, Suceava
Dr. Dorel Fînaru, Universitatea „Ştefan cel Mare”, Suceava

Coperta:
Ramona Pohoaţă

ISBN: 978-973-666-349-9

© Toate drepturile asupra prezentei ediţii aparţin autoarei.

LAVINIA SEICIUC

INTRODUCERE ÎN FILOLOGIE

CURS UNIVERSITAR

UNIVERSITATEA „ŞTEFAN CEL MARE”, SUCEAVA
FACULTATEA DE LITERE ŞI ŞTIINŢE ALE COMUNICĂRII
2010

CUPRINS

CUPRINS	5
I. CONCEPTUL DE *FILOLOGIE*	9
II. ACTIVITATEA FILOLOGULUI	15
III. CRITICA TEXTELOR VECHI	22
IV. SCRIEREA LIMBII ROMÂNE CU ALFABET CHIRILIC	37
V. SCRIEREA LIMBII ROMÂNE CU ALFABET LATIN	43
VI. STRUCTURA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE	53
VII. ELABORAREA ŞI REDACTAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE	66
VIII. UTILIZAREA CALCULATORULUI ÎN TEHNOREDACTAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE	92
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	96

Cursul de *Introducere în filologie* îşi propune să realizeze o delimitare a conceptului de *filologie* de celelalte discipline ce ţin de ştiinţele limbajului sau de analiza textului literar prin definirea obiectului de cercetare şi a activităţilor de cercetare specifice şi prin aplicarea în practică a diverselor metode de lucru utilizate în acest sens. Parcurgerea conţinutului acestui curs va asigura studenţilor competenţele necesare pentru activitatea lor ulterioară ca filologi, în sensul că prelegerile cursului sînt orientate către conţinuturi cu o finalitate practică, aşa cum ar fi respectarea tehnicilor de elaborare, redactare şi tehnoredactare a lucrărilor ştiinţifice, formarea unor deprinderi de lectură şi cercetare ştiinţifică, interpretarea corectă a informaţiilor oferite de articolele de dicţionar, formarea unei opinii critice cu privire la chestiunile legate de evoluţia ortografiei româneşti, în corelaţie cu studierea aprofundată a alfabetelor chirilic şi grecesc, necesară pentru pregătirea filologică a specialiştilor din această zonă lingvistică a Europei.

I. CONCEPTUL DE *FILOLOGIE*

Termenul *filologie*, provenit în limba română din lat. **philologia** prin fr. **philologie**, trimite la etimoanele greceşti **φίλος**, „prieten, iubitor de" şi **λόγος**, „cuvînt, ştiinţă, discurs". Filologia este, într-un sens foarte general, o ştiinţă a textului scris, abordabil din diverse perspective. Conceptul de *filologie* a suferit o evoluţie relativ sinuoasă de-a lungul timpului, de la epoca de apariţie a acestei discipline şi pînă la stabilirea unei accepţiuni specializate în vremurile prezente.

Epoca antică

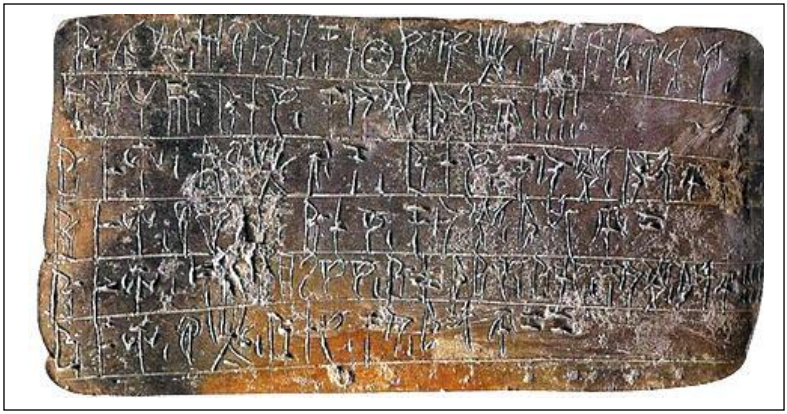

Încă din antichitatea greco-romană, filozofii şi retorii şi-au îndreptat atenţia asupra unităţilor de discurs, urmărind atingerea unor nivele cît mai elevate în arta cuvîntului şi a persuasiunii oratorice. Grecii au dezvoltat cei dintîi aceste preocupări în discipline ştiinţifice propriu-zise, valorificînd operele create în cadrul altor culturi din bazinul Mediteranei şi din Orientul Apropiat. Romanii au preluat de la greci

aceste preocupări şi au contribuit la dezvoltarea lor prin traducerile efectuate asupra operelor de retorică, stilistică sau filozofie ale lumii elene. Filologul antic se dedică analizei textelor din toate punctele de vedere posibile şi se dă o importanţă deosebită copierii, interpolării şi editării manuscriselor celor mai importanţi autori din vechime.

Filologia devine, în lumea europeană antică, o sumă de tehnici şi procedee sistematice destinate interpretării, corectării şi exegezei textelor. Ştiinţa filologică a antichităţii includea abordări nu doar lingvistice sau literare, ci şi istorice, antropologice, geografice, filozofice şi retorice. Pentru această perioadă, filologia este o *disciplină enciclopedică,* înglobînd în ea cunoştinţe de lingvistică, gramatică, retorică, culturologie, filozofie, istorie etc.

Epoca renascentistă

DELLA CACCIA
CANTO QVINTO.

După relativa stagnare a preocupărilor ştiinţifice din perioada medievală, în care activitatea filologică se realiza doar sporadic, Renaşterea europeană readuce în atenţia învăţaţilor vremii interesul pentru cultură şi societate, în centrul cărora se află omul. Curentul umanist reînvie interesul pentru cultura anticilor, care este privită ca un model pentru construirea noii societăţi renascentiste, aşa încît textele autorilor antici sînt redescoperite şi valorificate. Pentru renascentişti, cercetarea şi analiza din toate punctele de vedere a textelor vechi au drept scop extragerea de informaţii socioculturale.

În această perioadă, filologia cunoaşte o epocă de mare înflorire datorită creşterii preocupărilor pentru cunoaştere şi datorită introducerii tiparului, care are drept consecinţă facilitarea circulaţiei informaţiei ştiinţifice.

În Renaştere, *filologia* este o *disciplină enciclopedică*, a cărei accepţiune este cea de ştiinţă care studiază toate formele de manifestare culturală a unei comunităţi umane.

Epoca modernă

LIMBILE INDOEUROPENE

Descoperirea limbii sanscrite a însemnat un moment de cotitură în domeniul ştiinţelor limbii. În sec. al XIX-lea apar primele lucrări sistematice de lingvistică comparată, în domeniul lingvisticii germanice (Rasmus K. Rask) şi al indo-europenisticii (Franz

Bopp). În această perioadă se pun bazele comparativismului lingvistic şi ale reconstrucţiei limbilor (precum protoindoeuropeana sau germanica comună) prin metoda comparativ-istorică.

Pentru acest motiv, cercetarea şi analiza textelor şi a inscripţiilor vechi se orientează din ce în ce mai mult spre abordarea din perspectiva lingvistică, aşadar, în epoca modernă, *filologia* devine *sinonimă cu lingvistica*, iar această accepţiune, care poate produce confuzii, este uneori întîlnită şi astăzi.

Epoca contemporană

În sec. al XX-lea, filologia modernă se conturează ca disciplină de sine stătătoare. În cadrul acestei ramuri ştiinţifice, filologul cercetează paternitatea, datarea, originea textelor, le reconstruieşte şi le analizează din diverse perspective. Filologul se ocupă de exegeza şi editarea textelor (mai ales a celor din epoci anterioare) în scopul de a le reda circuitului cultural naţional şi universal.

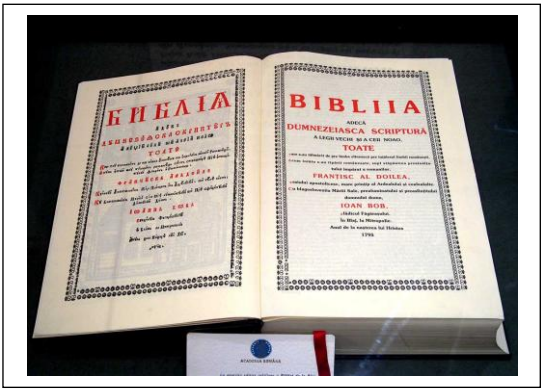

Ştiinţa filologică devine autonomă, are un obiect de studiu bine definit şi metode de cercetare proprii. Metodele filologice generale sînt aplicabile redactării de texte ştiinţifice din toate domeniile, cu respectarea, desigur, a particularităţilor impuse de fiecare din aceste domenii.

Conceptul de *filologie* a suferit o restrîngere şi o specializare a accepţiunii: *filologia* înseamnă astăzi *critica textelor şi tehnica ediţiilor*.

Critica textelor include identificarea şi rezolvarea unor aspecte precum:

- autentificarea (dacă documentul este autentic sau fals);
- datarea (epoca sau anul exact în care a fost realizat);
- proveniența (spaţiul cultural sau locul exact de unde provine);
- filiaţia (relaţia cu alte versiuni: cópii, traduceri etc. şi cronologia acestora)
- paternitatea (autorul textului);
- reconstituirea (repararea lacunelor sau a fragmentelor deteriorate);
- exegeză (abordarea critică a aspectelor de mai sus).

Tehnica ediţiilor include identificarea versiunii celei mai potrivite pentru a sta în centrul ediţiei tipărite, rezolvarea aspectelor ce ţin de limbă sau grafie, alcătuirea de glosare sau de aparate critice etc.

REZUMAT

CONCEPTUL DE *FILOLOGIE*

φίλος, „prieten, iubitor de", ***λόγος***, „cuvînt, ştiinţă"

Epoca antică: *filologia* este o *disciplină enciclopedică*, înglobînd în ea cunoştinţe de lingvistică, gramatică, retorică, culturologie, filozofie, istorie etc.

Epoca renascentistă: *filologia* este o *disciplină enciclopedică*, a cărei accepţiune este cea de ştiinţă care studiază toate formele de manifestare culturală a unei comunităţi umane

Epoca modernă: *filologia* devine astfel *sinonimă cu lingvistica*, iar această accepţiune, care poate produce confuzii, este uneori întîlnită şi astăzi

Epoca contemporană: *filologia* în sens restrîns înseamnă astăzi *critica textelor şi tehnica ediţiilor*

Critica textelor (autentificare, paternitate, datare, filiaţie, provenienţă, exegeză, reconstituire etc.)

Tehnica ediţiilor (identificarea versiunii celei mai potrivite, rezolvarea aspectelor ce ţin de limbă sau grafie, alcătuirea de glosare sau de aparate critice etc.)

II. ACTIVITATEA FILOLOGULUI

Critica textelor

Pentru identificarea aspectelor ce ţin de critica textelor (autentificare, paternitate, datare, filiaţie, provenienţă), acolo unde există incertitudini cu privire la acestea, filologul dispune de diverse indicii lingvistice şi non-lingvistice pe care le poate corobora.

TIPURI DE SUPORT: PIATRĂ, CUPRU, PAPIRUS, PERGAMENT, HÎRTIE

Dintre mijloacele non-lingvistice, putem observa că, de multe ori, circumstanţele în care a fost descoperit un document pot furniza informaţii mai mult sau mai puţin precise despre paternitatea, despre provenienţa sau despre vechimea acestuia.

De asemenea, o serie de indicii pot fi descoperite prin analiza documentului ca obiect material: astfel, suportul (pergament, papirus, hîrtie etc.), elementele de identificare

(filigrane, peceţi etc.), tipul de cerneală sau analiza grafologică (manuscris, tipăritură) pot restrînge limitele temporale şi geografice între care se plasează documentul respectiv.

TIPURI DE PECEŢI

Acolo unde nu există suficiente indicii de acest tip, se poate realiza datarea cu izotopul de carbon C_{14}, care constă în determinarea ratei de înjumătăţire a atomilor de carbon radioactiv din materiile organice (aşa cum sînt şi hîrtia, şi papirusul, şi pergamentul autentic), identificîndu-se astfel, cu o precizie de cîţiva ani, perioada în care s-a fabricat suportul respectiv.

Dintre mijloacele lingvistice, indiciile ce ţin de conţinutul comunicativ pot ajuta la determinarea originii unui document. Astfel, prezenţa în text a unor toponime poate oferi indicaţii asupra localizării spaţio-temporale, în timp ce menţionarea unor evenimente istorice, a unor date sau a unor personaje reale pun o limită temporală inferioară perioadei de timp în care a fost produs un anume document.

TIPURI DE SCRIERE

Pe lîngă indiciile ce aparţin de conţinutul textului, la fel de utile pentru localizarea spaţio-temporală a documentului scris se dovedesc şi indiciile ce ţin de codul comunicării: ne referim la particularităţile fonetice, morfo-sintactice şi lexico-semantice ale varietăţii lingvistice în care este redactat textul şi care pot indica o anumită zonă dialectală sau perioadă din evoluţia unei limbi.

Tehnica ediţiilor

De îndată ce s-au stabilit parametrii spaţio-temporali ai unui document, filologul îl poate pune în relaţie cu alte versiuni ale aceluiaşi text, trasînd astfel schema de filiaţie existentă între acestea. Pentru realizarea ediţiei, este necesară identificarea prototipului şi colaţionarea versiunilor, astfel încît să existe suficiente argumente pentru

alegerea unei versiuni ca bază pentru ediţia ce urmează a fi publicată.

JCT85-2

JCT85-3

1	פשרו על כול עושי התורה בבית יהודה אשר
2	יצילם אל מבית המשפט בעבור עמלם ואמנתם
3	במורה הצדק ואף כיא הון יבזו גבר חיר ולוא
4	יגה אשר החזיק כשאול נפשו ולוא כמוח לוא ישבע
5	ואספו אלו כול הגוים ויקבצו אלו כול העמים
6	הלוא כולם משל עליו ישאו ומליצי חידות לו
7	ויומרו הוי המרבה ולוא לו עד מתי יכביד עלו
8	עבעטו vacat פשרו על המחזק הרשע אשר
9	נקרא על שם האמת בתחלת עומדו וכאשר משל
10	בישראל רם לבו ויעזוב את אל ויבגוד בחוקים בעבור
11	הון ויגזול ויקבוץ הון אנשי חמס אשר מרדו באל
12	והון עמים לקח לוסיף עליו עון אשמה ודרכי
13	תו[ע]בות פעל בטול גדת טמאה הלוא פת[אום ויקבו
14	[ו]ש[ל]ך ויקצו מעזיניכה והיתה למשיסות למו
15	כי אתה שלוחה גוים רבים וישלוכה כול יתר עמים
16	vacat ש[ו]שר הדבר ע[ל המחזק אשר מרד
17	[...]ר תוקֵ[ת אל [...]...[...]

Col. IX

RECONSTITUIREA UNUI DOCUMENT

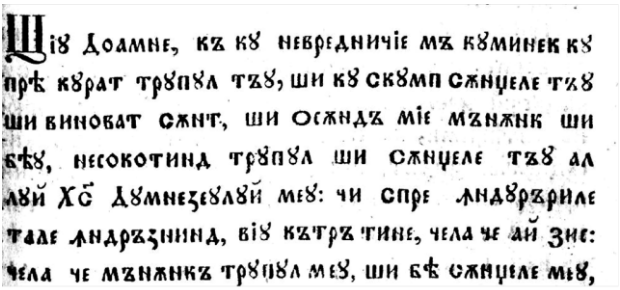

Щіѕ Доамне, кѫ кѵ невредничіе мѫ кѵминек кѵ
прѣ кѵрат трѵпѵл тѫѕ, ши кѵ скѵмп сѫнцеле тѫѕ
ши виноват сѫнт, ши осѫндѫ міе мѫнѫнк ши
бѣѕ, несокотинд трѵпѵл ши сѫнцеле тѫѕ ал
лѵй Хс̃ Дѵмнезеѵлѵй меѕ: чи спре ндѵрѫрриле
тале ндрѫзнинд, віѕ кѫтрѫ тине, чела че ай зис:
чела че мѫнѫнкѫ трѵпѵл меѕ, ши бѣ сѫнцеле меѕ,

Ştiu, Doamne, că cu netrebnicie mă cuminec cu prea curat trupul tău, şi cu scump sîngele tău şi vinovat sînt, şi osîndă mie mănînc şi beau, nesocotind trupul şi sîngele tău, al lui Hristos Dumnezeului meu: ci spre îndurările tale îndrăznind, viu către tine, cela ce ai zis: cela ce mănîncă trupul meu şi bea sîngele meu, [...]

TRANSLITERAREA UNUI DOCUMENT

Filologului îi revine sarcina de a stabili normelor de redare a limbii autorului (fonetisme, transliterare, grafie) şi de a face analiza vocabularului, astfel încît să poată realiza reconstituirea textului original, acolo unde, dintr-un motiv sau altul, documentul prezintă lacune sau zone deteriorate.

Orice intervenţie de acest gen se va marca cu croşete în varianta de text care se dă spre tipărire, astfel încît cititorul, specialist sau nu, să fie avizat asupra lacunelor din documentul original şi, implicit, asupra interpretărilor editorului.

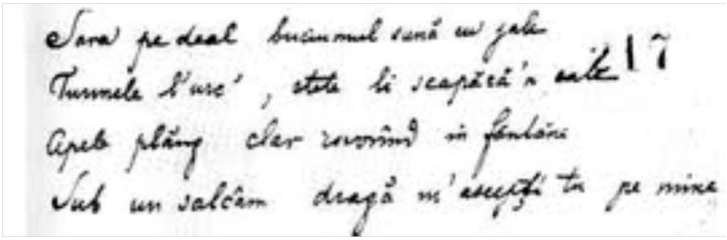

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plîng, clar izvorînd în fîntîne;
Sub un salcîm, dragă, m-aştepţi tu pe mine.

ADAPTAREA ORTOGRAFICĂ

Pentru a da o imagine completă a textului original, se impune alcătuirea unei *Note asupra ediţiei*, unde filologul face precizări asupra alegerii versiunii aflate la baza ediţiei, asupra relaţiei acesteia cu alte versiuni, asupra condiţiilor în

care s-a descoperit documentul, asupra parametrilor spaţio-temporali. Editorul se va ocupa şi de alcătuirea unei *Note asupra limbii /grafiei*, acolo unde este cazul, a unui *Glosar*, a unui *Aparat critic* în care se semnalează situaţii diferite din alte versiuni, omisiuni, intervenţii în text etc.

Tipuri de ediţii

Cele mai frecvente tipuri de ediţii care se realizează în zilele noastre sînt următoarele:

- ***Ediţiile critice*** - realizate după metoda propusă şi utilizată de Carl Lachmann - se bazează pe o versiune colaţionată prin compararea diverselor variante; aparatul critic indică în permanenţă diferenţele dintre versiuni, intervenţiile din text şi motivarea acestora;

- ***Ediţiile diplomatice*** se bazează pe o singură versiune, de obicei cea mai veche sau cea care are acceptul autorului, şi sînt însoţite de un aparat critic;

- ***Ediţiile de popularizare*** sînt destinate publicului larg, mai puţin preocupat de problemele filologice, aşadar sînt bazate pe o singură versiune şi sînt adaptate fonetic şi ortografic la normele în vigoare în momentul publicării.

REZUMAT

ACTIVITATEA FILOLOGULUI

Critica textelor (autentificare, paternitate, datare, filiaţie, provenienţă, exegeză, reconstituire etc.)

Tehnica ediţiilor (identificarea versiunii celei mai potrivite, rezolvarea aspectelor ce ţin de limbă sau grafie, alcătuirea de glosare sau de aparate critice etc.)

Tipuri de ediţii:

- ***Ediţiile critice*** se bazează pe o versiune colaţionată prin compararea diverselor variante; aparatul critic indică în permanenţă diferenţele dintre versiuni, intervenţiile din text şi motivarea acestora
- ***Ediţiile diplomatice*** se bazează pe o singură versiune, de obicei cea mai veche sau cea care are acceptul autorului, şi sînt însoţite de un aparat critic

Ediţiile de popularizare sînt destinate publicului larg, mai puţin preocupat de problemele filologice, aşadar sînt bazate pe o singură versiune şi sînt adaptate fonetic şi ortografic la normele în vigoare în momentul publicării

III. CRITICA TEXTELOR VECHI

Pentru descifrarea şi interpretarea textelor vechi, indiferent dacă este vorba de documente sau inscripţii, filologul se serveşte de metodele de cercetare specifice unor discipline auxiliare interdisciplinare, care presupun cunoştinţe de arheologie şi istorie (epigrafia, cercetarea inscripţiilor, şi paleografia, cercetarea documentelor vechi). În acest sens, filologul este singurul în măsură să interpreteze corect problemele de limbă din aceste texte, punîndu-le în legătură cu informaţiile existente referitoare la particularităţile lingvistice din divese epoci sau regiuni sau referitoare la corespondenţa dintre grafie şi pronunţare, aşa încît să poată stabili modalitatea de transliterare dintr-un alfabet în altul, acolo unde este cazul. Pe teritoriul ţării noastre, toate inscripţiile şi documentele relevante apar scrise fie cu alfabet latin (inscripţii vechi latineşti, documente recente, sporadic documente vechi româneşti cu ortografie maghiară), fie cu alfabet grecesc (inscripţii vechi greceşti şi documente din diverse perioade), fie cu alfabet chirilic (majoritatea documentelor vechi slavone şi româneşti).

CHIRIL ŞI METODIU

Alfabetul chirilic

În sec. al IX-lea, doi călugări thesalonicieni cu studii teologice la Constantinopol, **Chiril** şi **Metodiu**, pleacă spre Moravia ca misionari creştini. În urma contactului cu populaţiile locale, din ramura slavilor răsăriteni, cei doi fraţi misionari editează textele liturgice traduse

din limba greacă într-un alfabet adaptat la necesităţile fonetice ale slavei vechi. Acest alfabet, numit *chirilic*, a fost creat (probabil) de cei doi pe baza alfabetului grecesc şi/sau a celui *glagolitic*.

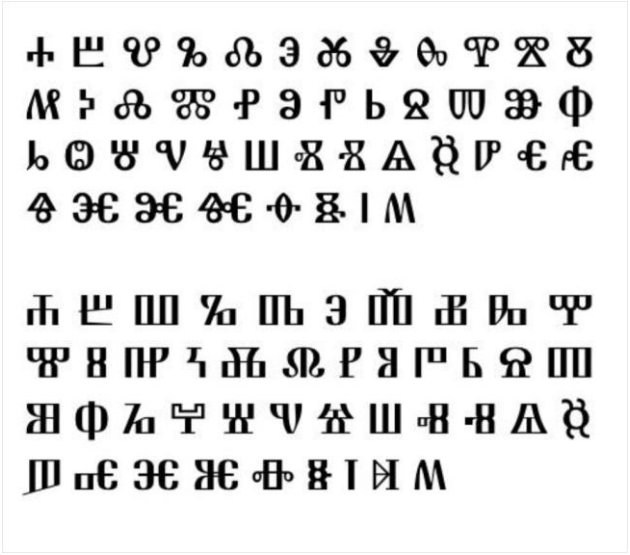

ALFABETUL GLAGOLITIC

Alfabetul glagolitic este un alfabet alcătuit pe baza minusculelor greceşti, cu unele semne de origine orientală, sau după cum se spune uneori, ar avea la bază un alfabet secret din Salonic; alfabetul glagolitic, utilizat frecvent în unele regiuni slave, a fost puţin întrebuinţat la noi (există urme într-o biserică din sec. IX-X, la Putna şi în *Psaltirea Şcheiană*). În schimb, alfabetul chirilic a fost utilizat pentru scrierea limbii slavone din sec. al IX-lea, iar pentru scrierea limbii române, între secolele al XVI-lea – al XIX-lea. El stă la baza alfabetelor moderne ale unor limbi slave, precum bielorusa, bulgara, macedoniana, rusa, sîrba şi ucraineana,

adică a limbilor popoarelor slave ortodoxe; slavii catolici, precum cehii, croaţii, polonezii sau slovacii, folosesc alfabetul latin.

DOCUMENT CU ALFABET CHIRILIC

În scrierea cu alfabet chirilic nu se utilizau cifrele arabe; aşa cum se întîmplă şi în cazul altor alfabete, unele slove aveau şi valoare cifrică. În texte, valorile cifrice se redau între virgule şi sub tildă (~). Aceeaşi tildă apare şi deasupra prescurtărilor: astfel, de pildă, secvenţa **І҃С Х҃С** dintr-un text chirilic este o formă prescurtată de la **Іс҃ѳс Х҃ристос** (*Isus Hristos*). Varianta de alfabet chirilic folosită în textele vechi româneşti este cea din tabelul următor:

VALOARE CIFRICĂ	SLOVA	VALOARE FONETICĂ	VALOARE CIFRICĂ	SLOVA	VALOARE FONETICĂ
1	А а	[a]	500	Ф ф	[f]
	Б б	[b]	600	Х х	[h]
2	В в	[v]	800	Ѡ ѡ	[o]
3	Г г	[g]		Щ щ	[şt]
4	Д д	[d]	900	Ц ц	[ţ]
5	Є є	[e]	90	Ч ч	[č]
	Ж ж	[j]		Ш ш	[ş]
6	Ѕ ѕ	[dz]		Ъ ъ	[ă]
7	З з	[z]		Ы ы	[ă, î]
8	И и	[i]		Ь ь	[']
10	І і	[i]		Ѣ ѣ	[ea, ia]
20	К к	[k]		Ю ю	[iu]
30	Л л	[l]		Ꙗ ꙗ	[ia]
40	М м	[m]		Ѥ ѥ	[ie]
50	Н н	[n]		Ѧ ѧ	[ea, ia]
70	О о	[o]		Ѫ ѫ	[î, ă]
80	П п	[p]	60	Ѯ ѯ	[ks]
100	Р р	[r]	700	Ѱ ѱ	[ps]
200	С с	[s]	9	Ѳ ѳ	[ft, th]
300	Т т	[t]	400	Ѵ ѵ	[u, i]
400	Оу оу	[u]		Ѷ ѷ	[în, îm]
	Ѹ ѹ	[u]		Ѩ ѩ	[ğ]

Pentru a translitera în alfabet latin un text românesc scris cu chirilice, este necesar a echivala valorile fonetice ale slovelor cu corespondentele lor din ortografia românească actuală. Spre exemplificare, în tabelul de mai jos apare acelaşi text, redat cu alfabet chirilic şi latin:

Română cu alfabet chirilic	Română cu alfabet latin
ТѦТЪЛ НОСТРѪ	**TATĂL NOSTRU**
Тдтъл нострѫ Каре ешти ѭн черѫрі, **Сфинцеаскъ-се нѫмеле Тъѫ,** **Вие ѭпъръцию Та,** **Факъ-се воя Та,** **Прекѫм ѭн чер, аша ши пе пъмѫнт.** **Пѫиня ноастръ чя де тоате зилеле дъ-не-о нѫъ астъзи.** **Ши не иартъ нѫъ грешелиле ноастре** **Прекѫм ши ной иертъм грешицилор ноштри.** **Ши нѫ не дѫке пе ной ѭн испитъ, чи не избъвеште де чел рѫъ.** **Ямин.**	Tatăl nostru Care eşti în ceruri, Sfinţească-se numele Tău, Vie împărăţia Ta, Facă-se voia Ta, Precum în cer, aşa şi pe pământ. Pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşelile noastre Precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău. Amin.

Pentru exersare, vă propun fragmentele următoare:

сфѫнт єщій Дѹмнєзеѹл нострѹ, пентрѹ Ицскѫтоарѣ де Дѹмнєзеѹ милѹєщене пре ной.

Кѫнтѫриле Треимей, Глас и:

Ѿ пре Черѣ ѡнимиле абѫнд четелwр ѫнцерещій сѫ ѹрмѫм, ши кѹ фрикѣ кѫтрѣ чел че нѹ ѿ митѣ, сѫ кѫдем, лаѹдѫ де бирѹинцѣ стригѫнд: сфѫнт, сфѫнт, сфѫнт єщій Дѹмнєзеѹл нострѹ, кѹ фолосинцеле челwр фѫрѣ де трѹпѹрй пѹтерй, милѹєщене пре ной.

Мѫрире:

Ѧ приви ла тине неѫндрѫзнинд Херѹвимій, звѹрѫнд стригѣ кѹ ѫнгълцаре де берс, Дѹмнєзеѣскѣ кѫнтарѣ гласлѹй ѫнтреитей сфинцирй: кѹ карій ши ной стригѫм ціе: сфѫнт, сфѫнт, сфѫнт єщій Дѹмнєзеѹл нострѹ, пентрѹ рѹгѫчюниле тѹтѹрwр сфинцилwр тѣй милѹєщене пре ной.

Ши акѹм:

Ф іинд ѫмпилаць демѹлцимѣ грешалелwр ноастре, ши неѫндрѫзнинд а приви ла ѫнѫлцимѣ та, сѹфлетѹл кѹ трѹпѹл плекѫнд, кѹ ѫнцерій кѫнтаре стригѫм ціе: сфѫнт, сфѫнт, сфѫнт єщій Дѹмнєзеѹл нострѹ, пентрѹ Ицскѫтоарѣ де Дѹмнєзеѹ милѹєщене пре ной.

Дѹпѣ сфѫршитѹл кѫнтѫрилwр Треимей, четирѣ Ѱалтирій. Апой зиче Прєотѹл єктеніа:

Ѩрѫ ши ѩрѫ кѹ пачє Домнѹлѹй сѫ не рѹгѫм.

Апѫрѫ, мѫнтѹєщіе, милѹєщіе:

Пре прѣ сфѫнта кѹрата, прѣ бинекѹвѫнтата:

Воз-

Вохгласѫл:

Кѫ а та єсте стъпжнирѣ, ши а та єсте ампъръціа, ши пѫтерѣ, ши мърирѣ, а Татълѫй, ши а Фіюлѫй, ши а сфънтълѫй Дѫх, акѫм, ши пѫрѫрѣ, ши ан вечій вечилор, Амин.

Дѫпъ а доа Стіхологіе лъудъ єктеніа чѣ дин сѫс:

Ши Вохгласѫл ачеста.

Кѫ кѫн ши де оамені ѫбиторіѫ Дѫмнезѫ єсѫй, ши ціе мърире анълцъм Татълѫй ши Фіюлѫй ши сфънтълѫй Дѫх, акѫм, ши пѫрѫрѣ, ши ан вечій вечилор, Амин.

Ши дѫпъ Фериціцій чей невиноваці: Тропареле анвіерій Глас є:

Бине єсѫй кѫвънтат Доамне, анвацъне пре ной ан-дрептъриле тале.

Соборѫл анџереск сау минѫнат, бъзъндѫте пре тине антрѫ чей морці сокотит фііинд, ши пѫтерѣ морціі Мънтѫиторюле стрикънд, ши ампреунъ кѫ тине пре Адам скѫлънд, ши дин ад пре тоцій мънтѫиндѫй. Бине єсѫй кѫвънтат Дмне:

Пентрѫ че мирѫрй прин андѫраре кѫ лакръмй, Ученице! аместекаці, гръитаѫ анџерѫл чел че аѫ стрълѫчит ла мормънт, къторъ мѫериле пѫртъторе де мир, ведеці вой гроапа, ши анцелеџеці, къ Мънтѫиторюл аѫ анвіат дин гроапъ.

Бине єсѫй кѫвънтат Доамне:

Фоарте де димінѣцъ мѫериле пѫртъторе де мир аѫ алергат ла гроапа та тънгѫиндусе, чи анаин-

ал Сѫнцелѹй тѣѹ челѹй скѹмп, ѧнтрѹ сфи̑ците, ши ѧнтрѹ лѹминаре, ши ѧнтрѹ сѫнѣтате смеритѹлѹй сѹфлетѹлѹй ши трѹпѹлѹй меѹ, спре ѹшѹрарѣ грешѣцилор пѣкатерор мѣле челор мѹлте: спре паза де тоатѣ лѹкрарѣ діаволѣскѣ, ши спре гонирѣ ши спре оприрѣ виклѣнѹлѹй ши рѣѹлѹй меѹ обичею, спре оморжрѣ патимилор, спре паза порѹнчилор тале, спре адаѫцерѣ дѹмнезеескѹлѹй тѣѹ дар, ши спре ѧнпрежнарѣ ѧмпѣрѣцией тале. Кѣ нѹ ка кѹм нѹ аш фи фѣрѣ де гриже, віѹ кѣтрѣ тине Хс̃е Дѹмнезеѹле: чи нѣдеждѹиндѹмѣ спре бѹнѣтатѣ та чѣ неспѹсѣ: ши пентрѹ ка сѣ нѹ фіѹ депѣртат ѧнтрѹ мѹлтѣ време де ѧмпѣртѣширѣ та, ши сѣ фіѹ принс де лѹпѹл чел ѧнцелегѣторю: пентрѹ ачаста мѣ рог ціе, прекѹм єщи нѹмаи ѧнсѹці сфѫнт Стѣпѫне, сфинцѣщемй ши сѹфлетѹл ши трѹпѹл, минтѣ, ши ѝнима, рѣрѹнкій, ши пѫнтечеле, ши мѣ ѧнѫще преспе тот, ши ѧнрѣдѣчинѣзѣ фрика та ѧнтрѹ мѣдѹлѣриле мѣле, ши сфинцирѣ та о фѣ нелѹатѣ дела мине: шимй фій міе ажѹторю ши фолоситорю, ѧндрептѫнд ѧн пачє віѫца мѣ, ши ѧнвредничиндѹмѣ а стадѣ дрептѣ та кѹ сфинцій тѣй, пентрѹ рѹгѣчюниле ши ѧнблѫнзириле прѣкѹратей Маичй тале, ши але слѹжиторилор тѣй челор фѣрѣ де трѹпѹрй, ши але прѣ кѹрателор пѹтерй, ши але тѹтѹрор сфйцилор, карій дин вѣк бине цѣѹ плъкѹт ціе ѧмин.

рѹ-

Рѹгъчюнѣ Сфынтѹлѹй Іоанн Дамаскин.

Стъпжне Дмне Ійсе Хсе Дѹмнезеѹ нострѹ, чела че лнсѹцй ай пѹтѣре а єрта пъкателе Оаменилѡр, ка ѹн бѹн ши ѡбиторю де Оамений, трчй кѹ беделѣ тоате грешалеле мѣле, чѣле кѹ цйинца ши кѹ нецйинца, ши мъ лнвредничѣще фъръ де Осндъ а мъ кѹминека кѹ Дѹмнезеещиле ши прѣ мърителе ши прѣ кѹрателе ши де віцъ фъкътоаре Тайнеле тале, нѹ спре лнгрешере, ничй спре мѹнкъ, ничй спре адаѡцерѣ пъкателѡр: чи спре кѹрцціе ши сфинцире, ши спре лнкрединцаръ вієцій, ши лмпъртъцієй че ва съ фіе, спре зид ши ажѹторю, ши йзгонирѣ челѡр протівничй: спре піердерѣ грешалелѡр мѣле челѡр мѹлте: къ тѹ єцій Дѹмнезеѹ милій, ши ал лндѹрърилѡр, ши ал ѡбирій де Оаменй: ши цієр мърире лнълцъм, лнпреѹнъ кѹ Татъл, ши кѹ Дѹхѹл сфынт, акѹм ши пѹрѹрѣ ши лн вѣчій вѣчилѡр, Амин.

Рѹгъчюнѣ сфынтѹлѹй Василіе чел маре.

Шіѹ Доамне, къ кѹ невредничіе мъ кѹминек кѹ прѣ кѹрат трѹпѹл тъѹ, ши кѹ скѹмп сжнцеле тъѹ ши виноват сжнт, ши Осндъ міе мънжнк ши бѣѹ, несокотинд трѹпѹл ши сжнцеле тъѹ ал лѹй Хс Дѹмнезеѹлѹй меѹ: чи спре лндърърилe тале лндръзнинд, віѹ къткъ тине, чела че ай Зис: чела че мънжнкъ трѹпѹл меѹ, ши бѣ сжнцеле меѹ,

Alfabetul grecesc

Alfabetul grecesc a fost creat undeva în jurul secolului al IX-lea î.e.n., pe baza, probabil, a alfabetului fenician, eventual cu interferenţe nord-semitice. Pentru cultura europeană, crearea alfabetului grecesc este de o importanţă colosală, din mai multe motive. În primul rînd, alfabetul grecesc este primul sistem de scriere care notează şi vocalele, aspect indispensabil pentru limbile indoeuropene. Grecii sînt şi primii care au adoptat scrierea de la stînga la dreapta, care se păstrează şi astăzi în scrierea limbilor occidentale. Pe baza alfabetului grecesc s-au construit toate alfabetele europene încă în uz şi cîteva care au fost depăşite sau din care se păstrează relicve. Astfel, scrierea etruscă şi alfabetul latin (de aici: cel runic şi cel gotic) derivă dintr-o variantă occidentală (colchidică) a alfabetului grecesc, abandonată de greci în 403 î.e.n. în favoarea variantei orientale (ionice), care a stat mai tîrziu şi la baza alfabetului chirilic.

INSCRIPŢIE CU ALFABET GRECESC

Alfabetul grecesc clasic are 24 de litere (fiecare cu majusculă şi minusculă), deşi în epoca arhaică au mai existat cîteva litere, unele doar cu valori numerice. Datorită evoluţiei fonetice a limbii, există situaţii în care valorile fonologice ale literelor diferă de la greaca veche (clasică) la neogreacă (limba neoelină, vorbită actualmente în Grecia). Aceste situaţii sînt semnalate în tabelul următor prin precizarea diferenţelor:

LITERĂ	DENUMIRE	VALOARE FONETICĂ	LITERĂ	DENUMIRE	VALOARE FONETICĂ
Α α	alfa	[a]	Ν ν	niu	[n]
Β β	beta	[b; ngr. v]	Ξ ξ	ksi	[ks]
Γ γ	gamma	[g; ngr gh]	Ο ο	omicron	[o]
Δ δ	delta	[d; ngr. dh]	Π π	pi	[p]
Ε ε	epsilon	[e]	Ρ ρ	ro	[r]
Ζ ζ	zeta	[z]	Σ σ, ς	sigma	[s]
Η η	eta	[e; ngr. i]	Τ τ	tau	[t]
Θ θ	theta	[th]	Υ υ	ipsilon	[u; ngr. i]
Ι ι	iota	[i]	Φ φ	phi	[f]
Κ κ	kappa	[k]	Χ χ	khi	[h]
Λ λ	lambda	[l]	Ψ ψ	psi	[ps]
Μ μ	miu	[m]	Ω ω	omega	[o]

Există şi grupuri de litere cu valori specifice; cele mai multe dintre acestea au aceleaşi valori şi în greaca veche, şi în neogreacă:

αυ [au, af, av]	γκ [nk]	τσ [ţ]
ευ [eu, ef, ev]	γγ [ng]	τζ [dz]
ιυ [iu, if, iv]	γξ [nks]	

Pentru aceleaşi motive de schimbare fonetică invocate mai sus, unele grupuri de litere din neogreacă redau însă alte valori decît în greaca veche:

αι [e]	μπ [b]
ει, οι, υι [i]	ντ [d]
ου [u]	

Limba română nu s-a scris niciodată oficial cu alfabet grecesc, însă există texte în dialectele sud-dunărene armânesc şi meglenit care utilizează această scriere:

Aromân cu alfabet neogrecesc	**Aromân cu alfabet latin** (vechea ortografie)
ΤΑΤΑ Α ΝΟΣΤΡΟΥ	**TATĂ A NOSTRU**
Τάτα α νόστρου κάρϊ έσστσι του Τσέρλου, Σ'αγισέσκα Νούμα α Τα, Σ'γήνα Αμιράλια α Τα, Σ'χίμπα Βρεάρεα α Τα, Κούμου πι Τσέρλου, ασσίτσε σσι πίστι λώκλου τουτ. Πάνεα α νώστρα δι κάθε τζούα δα νάου σ'άτζα. Σσι λλιάρτα'νά'λε αμαρτήλιλε α νώστρε Ασσί κούμου λε λλιαρτάμου σσι νόι ατσίλορ κάρϊ να'αμαρτέσκου. Σσι νου να δου πι νόι του καρτίρε, μα ασκάπα'να δι αράω. Άμεν.	Tată a nostru cari eshti tu Tserlu, S'aghisească Numa a Ta, S'ghină Amirăliea a Ta, S'hibă Vrearea a Ta, Cumu pi Tserlu, ashitse shi pisti loclu tut. Pânea a nóstră di cathe dzuă dă nau s'adzâ. Shi łiartă-nă-le amărtilile a nóstre Ashi cumu le łiartămu shi noi atsilor cari nă-amărtescu. Shi nu nă du pi noi tu cârtire, ma ascapă-nă di arao. Amen.

Pentru a facilita învăţarea valorilor fonetice ale literelor şi ale combinaţiilor de litere din alfabetul grecesc, vă propunem un exerciţiu invers decît cel anterior, şi anume:

vom exersa pe texte româneşti, transliterîndu-le în alfabet grecesc. Pentru aceasta, trebuie să stabilim şi nişte valori convenţionale pentru literele greceşti, acolo unde nu există litere care să redea sunetele specifice limbii române, inexistente în greacă:

[ă] α [î] ι
[č] κ [ğ] γ
[j] ι [ş] σ
- numai pentru greaca veche: [v]
- în neogreacă vom reda sunetul [g] tot prin γ, deşi valoarea lui fonologică s-a modificat

Astfel, textul rugăciunii *Tatăl Nostru* în varianta limbii române standard (dacoromână) ar putea fi transliterat astfel (atenţie la sunetele [b], [v], [d], [e], [i] şi [u], care se redau sau se pot reda diferit în cele două lecţiuni!):

Lecţiune veche grecească	**Lecţiune neogrecească**
ΤΆΤΑΛ ΝΌΣΤΡΥ	**ΤΆΤΑΛ ΝΌΣΤΡΟΥ**
Τάταλ νόστρυ Κάρε εστι ιν κέρυρι, Σφιντσηάσκα-σε νύμελε Ταυ, Υίε ιμπαρατσία Τα, Φάκα-σε υόια Τα, Πρεκύμ ιν κερ, ασά σι πε παμίντ. Πίινηα νοάστρα κεα δε τωάτε ζίλελε δα-νε-ω νόυα άσταζι.	Τάταλ νόστρου Κάραι εστι ιν κέρουρη, Σφοιντσεάσκα-σε νούμελε Ταου, Βίε ιμπαρατσία Τα, Φάκα-σε υόια Τα, Πρεκούμ ιν καιρ, ασά συι πε παμίντ. Πίηνεα νοάστρα κεα ντε τωάτε ζοίλελε ντα-νε-ω νώουα άσταζι.

Σι νε ιάρτα νόυα γρεσέλιλε νοάστρε Πρεκύμ σι νοι ιερτάμ γρεσίτσιλωρ νόστρι. Σι νυ νε δύκε πε νοι ιν ισπίτα, κι νε ιζβαυέστε δε κελ ραυ. Αμίν.	Σι νε ηάρτα νώουα γραισέλειλε νοάστρε Πρεκούμ σι νωι ηερτάμ γραισίτσιλωρ νόστροι. Σι νου νε ντούκε πε νωι ιν ισπυίτα, κι νε ιζμπαβέστε ντε κελ ραου. Αμείν.

Pentru exersare, vă propun următoarele versuri din *Parodiile originale* ale lui George Topîrceanu (*Demostene Botez:* ***Prohod***):

În oraşul nostru putrezit în ceaţă
Unde toată ziua cîntă catirinci,
Au murit cinci oameni într-o dimineaţă
Şi i-au dus la groapă, morţi, pe cîteşicinci.

După-aceea alţii s-au pornit să moară,
Care mai de care, cîte doi pe ceas.
Din locuitorii vii odinioară
Nu se ştie bine cîţi au mai rămas.

Dar aşa se-ntîmplă regulat cînd plouă,
Moare ici o babă, dincolo un domn.
Ceilalţi îl îngroapă pe la ceasul două,
Ca să nu-l trezească liniştea din somn.

Merge-ncet cortegiul funerar prin ploaie,
Nimenea nu-l roagă să mai stea un pic.
Şi pe strada lungă trec trăsuri, tramvaie, —
Rudele, spăsite, calcă după dric.

Ceilalţi, pe de laturi, toţi îşi văd de treabă,
Unul la catedră, altul la proces.
Rareori din treacăt se opreşte-o babă,
Şi pe urmă pleacă după interes.

Doar în deal, departe, la Eternitate,
S-a pornit un clopot ca să-i indispună...
Bate-a deznădejde şi-a pustietate,

I-auzi cum mai bate,
I-auzi cum mai sună...

Ca un glas de moarte singur în furtună,
Sună lung să spună zării-ndepărtate
C-a uitat, pesemne, ce-a avut să-i spună...

I-auzi cum mai sună,
I-auzi cum mai bate...

Dar nu se opreşte nimeni să-l audă,
Şi la noapte, tîrgul, încă populat,
O să-şi ducă-n spate atmosfera udă,
Ca şi cum nimica nu s-ar fi-ntîmplat!

Ca şi cum nimica nu s-ar fi-ntîmplat...

REZUMAT
CRITICA TEXTELOR VECHI
Alfabetul chirilic a fost alcătuit de călugării Chiril şi Metodiu (sec. al IX-lea) pe baza minusculelor greceşti şi s-a utilizat pentru scrierea limbii române între secolele al XVI-lea – al XIX-lea **Alfabetul grecesc** a fost utilizat pentru redarea unor varietăţi aromâne şi meglenoromâne. Are două variante de lecţiune: veche grecească şi neogrecească

IV. SCRIEREA LIMBII ROMÂNE CU ALFABET CHIRILIC

Condiţiile istorico-geografice în care s-a dezvoltat cultura românească au determinat o evoluţie divergentă a acesteia în raport cu civilizaţiile romanice occidentale. După un proces de romanizare a Daciei relativ scurt (106-271), romanii îşi retrag administraţia din provincia nord-dunăreană; după secolul al IV-lea au loc primele migraţii ale slavilor în regiune, care se stabilesc aici şi întemeiază regate, ceea ce înseamnă, pentru populaţia romanică din Carpaţi, începutul unei izolări de aproape 1.500 de ani faţă de Europa occidentală, care păstrează continuitatea cu lumea romană şi se bucură de o relativă unitate, asigurată de circulaţia valorilor culturale şi de păstrarea statutului de limbă de cult şi de cultură (şi de lingua franca timp de cîteva secole) al limbii latine literare.

Statele feudale slave şi cel maghiar (după sec. al X-lea) formează astfel o barieră culturală între români şi ceilalţi romanici. Mai mult, după **Marea Schismă** (1054), românii intră în zona de influenţă a Bisericii răsăritene, deci a ortodoxiei, ceea ce înseamnă că ei vor fi lipsiţi de efectele unificatoare şi civilizatoare ale catolicismului occidental, căci, în ciuda exceselor care i se reproşează adeseori Bisericii Catolice ca instituţie, rolul său în promovarea culturii, în dezvoltarea artelor şi a educaţiei, în păstrarea civilizaţiei de tip urban nu poate fi contestat.

Aristocraţia statelor feudale era mixtă, alături de boierii români existînd un număr mare de boieri de origine slavă. Slavona, care beneficia şi de o formă scrisă, devine limbă oficială în administraţie; Biserica ortodoxă, dependentă de Mitropolia de la Kiev (mutată mai tîrziu la Suzdal şi apoi la Moscova), utiliza tot slavona ca limbă în care se oficia cultul şi în care erau redactate scrierile

liturgice, aşadar alfabetul chirilic este utilizat atît în lăcaşele de cult, cît şi în cancelariile domneşti.

În aceste condiţii, româna circulă doar ca limbă populară: nu şi-a dezvoltat o formă literară şi nu s-au păstrat nici un fel de scrieri în limba română anterioare secolului al XVI-lea.

Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung (1521)

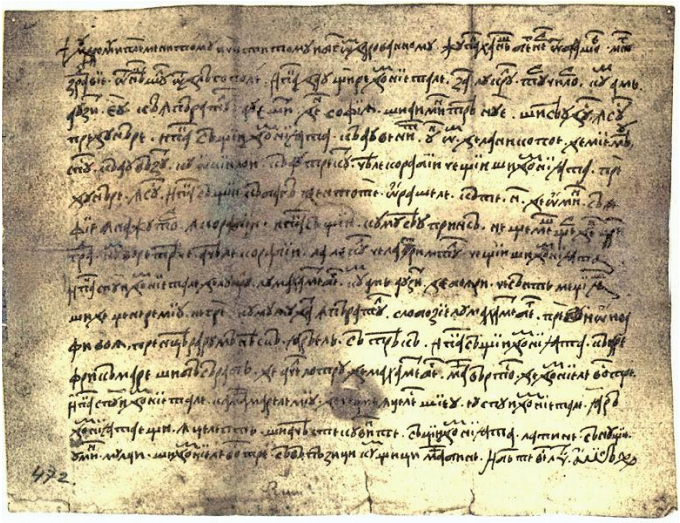

SCRISOAREA LUI NEACŞU

Cel mai vechi document românesc care s-a păstrat pînă în zilele noastre este un act de corespondenţă oficială ce datează, probabil, din data de 29 sau 30 iunie 1521, prin care Neacşu Lupu, un negustor din Dlăgopole (Cîmpulung Muscel), îl avertizează pe judele Braşovului Hans (sau Johannes) Benkner despre iminenţa unui atac turcesc. Scrisoarea, descoperită în arhivele oraşului Braşov de către

istoricul Nicolae Iorga, este redactată în limba română, într-o grafie cu alfabet chirilic de mînă. Este alcătuită din trei părţi (formulele de introducere şi de încheiere sînt în limba slavonă); din 190 de cuvinte folosite în textul românesc, 175 au origine latină, aşa cum se poate constata din versiunea transliterată şi reconstituită de mai jos:

Mudromu I plemenitomu, I cistitomu I bogom darovanomu jupan Hanăş Bengner ot Braşov mnogo zdravie ot Nécşu ot Dlăgopole. I pak dau ştire domnie tale za lucrul turcilor, cum am auzit eu că împăratul au eşit den Sofiia, şi aimintrea nu e, şi se-au dus în sus pre Dunăre. I pak să ştii domniia ta că au venit un om de la Nicopole de miie me-au spus că au văzut cu ochii lor că au trecut ciale corăbii ce ştii şi domniia ta pre Dunăre în sus. I pak să ştii că bagă den toate oraşele cîte 50 de omin să fie de ajutor în corăbii. I pak să ştii cumu se-au prins neşte meşter den Ţarigrad cum vor treace ceale corăbii la locul cela strimtul ce ştii şi domniia ta. I pak spui domniie tale de lucrul lui Mahamet beg, cum am auzit de boiari ce sunt megiiaş şi de genere-miiu Negre, cum i-au dat împăratul sloboziie lui Mahamet beg, pe io-i va fi voia, pren Ţeara Rumânească, iară el să treacă. I pak să ştii domniia ta că are frică mare şi Băsărab de acel lotru de Mahamet beg, mai vîrtos de domniile voastre. I pak spui domniie tale ca mai marele miu, de ce am înţeles şi eu. Eu spui domniie tale iară domniia ta eşti înţelept şi aceste cuvinte să ţii domniia ta la tine, să nu ştie umin mulţi, şi domniile vostre să vă păziţi cum ştiţi mai bine. *I bog te veselit. Amin.*

Tradiţia scrisului la români

TĂBLIŢELE DE LA TĂRTĂRIA

După cum am văzut, nu există documente anterioare anului 1521 care să ateste o asemenea tradiţie coerentă. Se ştie, din surse indirecte, că limba dacilor a cunoscut diverse forme de scriere, începînd cu formele preliterate (ideograme şi pictograme) de pe tăbliţele de la Tărtăria, continuînd cu legendarul alfabet creat de marele preot Deceneu în sec. I î.e.n., din care au rămas cîteva vestigii, şi terminînd cu inscripţiile ce uzează de alfabetul elin, cel latin sau scrieri mixte, în care apăreau şi semne proprii.

COLANUL DE LA PIETROASA (FRAGMENT)

În ceea ce priveşte începuturile scrisului în limba română, însă, opiniile filologilor sînt împărţite. Primele atestări ale unor fonetisme româneşti apar pe un vas de lut descoperit la Capidava (jud. Constanţa), într-o inscripţie cu alfabet grecesc. După sec. al III-lea, în zona carpatică apar unele inscripţii cu un alfabet runic, adus probabil de migratorii goţi; astfel de inscripţii, precum cele de pe tezaurul „Cloşca cu pui" de la Pietroasa (Buzău) sau de pe pietrele de la Buneşti (jud. Suceava) nu au fost descifrate, deşi unii autori pretind, fără argumente solide, că inscripţia de pe inelul de la Pietroasa ar fi în limba română.

Pentru secolele care au urmat, însă, nu există dovezi conservate care să ateste continuitatea tradiţiei scrisului în limba română, deşi există mărturii indirecte asupra unor încercări de scriere cu alfabet latin din sec. al X-lea. Alfabetul chirilic nu a putut pătrunde în spaţiul românesc înainte de sec. al X-lea; după unii specialişti (I. Bogdan, P. P. Panaitescu), după introducerea slavei bisericeşti şi a alfabetului chirilic, s-a scris româneşte cu acest alfabet în paralel cu scrierea în slavonă, mai ales pentru necesităţi personale, neoficiale. În ciuda lipsei unor probe arheologice directe, există dovezi indirecte care atestă continuitatea activităţii de a scrie în spaţiul locuit de români: conservarea sensului etimologic al cuvintelor latineşti *scribere, scriptura, charta*, termeni care ar fi dispărut sau ar fi suferit mutaţii semantice o dată cu dispariţia realităţii pe care o denumeau; mărturii despre scrieri anterioare care nu s-au păstrat; apariţia sporadică a unor cuvinte româneşti în documente slavone; existenţa, în unele documente slavone (1454), a slovei **Ѫ**, care notează un sunet din limba română inexistent în slavonă [ă] şi, în general, coerenţa ortografică a documentelor din diverse regiuni româneşti, aspecte care denotă o deprindere uzuală în a scrie româneşte şi, în plus, arată că se scria româneşte de cel puţin un secol, timp în

care documentele ar fi avut timp să circule în spaţiul românesc, uniformizînd astfel normele ortografice.

REZUMAT

SCRIEREA LIMBII ROMÂNE CU ALFABET CHIRILIC

Marea Schismă (1054): românii intră în zona de influenţă a Bisericii răsăritene, deci a ortodoxiei; slavona devine limbă oficială în administraţie şi Biserică, în timp ce româna circulă doar ca limbă populară; alfabetul chirilic este utilizat în lăcaşele de cult şi în cancelariile domneşti

Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung (1521) este cel mai vechi document românesc păstrat, este redactată în grafie cu alfabet chirilic de mînă

Tradiţia scrisului la români: nu există documente anterioare anului 1521 care să ateste această tradiţie, dar după unii specialişti (I. Bogdan, P. P. Panaitescu), s-a scris româneşte în paralel cu scrierea în slavonă

Dovezi ale continuităţii scrierii: conservarea sensului etimologic al cuvintelor latineşti *scribere, scriptura, charta*, mărturii despre scrieri care nu s-au păstrat, existenţa în unele documente slavone a slovei Ѣ, coerenţa ortografică a documentelor din diverse regiuni româneşti etc.

V. SCRIEREA LIMBII ROMÂNE CU ALFABET LATIN

Patru secole de scriere cu alfabet chirilic

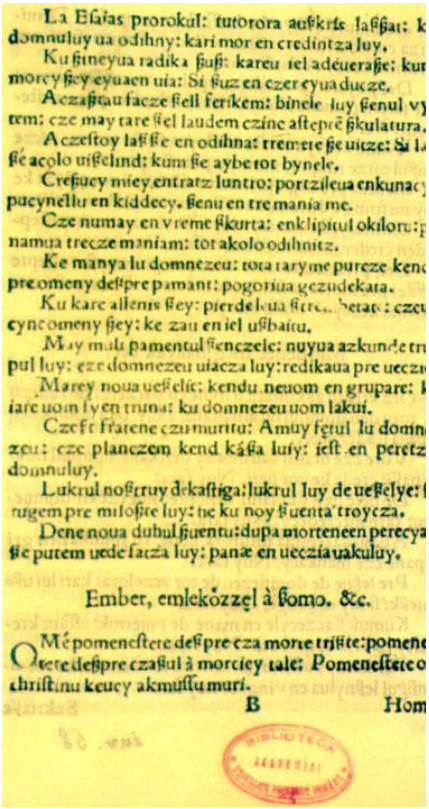

La Eſaias prorokul: tutorora aufkrſs laſſſat: k
domnuluy ua odihny: kari mor en credintza luy.
Ku ſineyua radika ſuſ: kareu iel adéuerafe: kur
morcy ſey eyuaen uia: Si ſuz en czer eyua ducze.
A czaſitau facze ſell ferikem: binele luy ſenul vy
tem: cze may tare ſel laudem czine aſtepē ſkulatura.
A czeſtoy laſſſe en odihna: tremere ſe uitze: Si l
ſe acolo uiſſelind: kum ſie aybe tot bynele.
Creſucy miey entratz luntro: portzileua enkunac
pucynellu en kiddecy. ſenu en tremania me.
Cze numay en vreme ſkurta: enklipitul okilor:
namua trecze maniam: tot akolo odihnitz.
Ke manya lu domnezeu: tota tarymepureze ken
preomeny deſpre pamant: pogoriua gezudekata.
Ku kare allenis ſey: pierdelaua ſiere.. betate: czeu
cyncomeny ſiey: ke zau en iel uſſbaitu.
May mulu pamentul ſenczele: nuyua azkunde tr
pul luy: eze domnezeu uiacza luy: redikaua pre uecz
Marey noua ueſſelic: kendu neuom en grupare:
iare uom ſy en truna: ku domnezeu uom lakui.
Czeſt fratene czu muritu: Amuy ſetul lu domn
zeu: cze planczem kend káſſa luiy: ieſt en peretz
domnuluy.
Lukrul noſtruy dekaſtiga: lukrul luy de ueſſelye:
rugem pre miloſte luy: ne ku noy ſi uenta troycza.
Dene noua duhul ſiuentu: dupa morteneen perecya
ſie putem uede faczā luy: panæ en uecziaua kuluy.

Ember, emlekózzel à ſomo. &c.

O Mé pomeneſtere deſpre cza morte triſte: pomene
tere deſpre czaſul à morcicy tale: Pomeneſtere o
chriſtinu keucy akmullu muri.

B Hom

FRAGMENTUL TODORESCU

Aşa cum s-a văzut, limba română s-a folosit, probabil, în scris şi înainte de sec. al XVI-lea, pentru nevoi personale; dacă cele mai vechi documente româneşti sînt redactate cu alfabet chirilic, nu este lipsit de interes să observăm că au existat şi încercări de a reda limba română cu ajutorul alfabetului neogrecesc (în epoca fanariotă) sau latin. S-au descoperit, de pildă, în Transilvania o *Carte de cîntece* calvine (document numit şi „Fragmentul Todorescu"), care datează din anii 1570-1573, redactată în limba română cu alfabet latin, într-o grafie ce respectă regulile ortografice ale limbii maghiare, iar în Moldova cărturarul Luca Stroici redacta, în cca. 1593, *Tatăl nostru* cu grafie latină. Cu toate acestea, asemenea demersuri sînt sporadice, iar numărul documentelor

româneşti redactate cu alfabet chirilic este covîrşitor. Limba română a textelor redactate în această perioadă este influenţată de slavonism, aşadar limba primelor texte literare, fie că este vorba de cronici, fie că ne referim la texte religioase, se îmbogăţeşte prin cultisme slave, îndepărtîndu-se de limba vorbită.

Necesitatea de a scrie cu alfabet latin

Începînd cu sec. al XIV-lea – al XV-lea, Europa occidentală se bucură de efectele umanismului renascentist, care eliberează societatea de rigiditatea organizării sociale feudale din Evul Mediu. O dată cu readucerea omului în prim-plan, apar preocupări din ce în ce mai puternice pentru obţinerea libertăţii individului şi pentru redefinirea relaţiilor din ierarhiile sociale. Asigurarea accesului la creştere spirituală a omului devine o prioritate pentru cărturarii acestei epoci, iar acest deziderat se va realiza atît sub forma dezvoltării ştiinţelor şi artelor, cît şi prin mişcarea de reformare a Bisericii ca instituţie. În condiţiile în care clerul corupt din punct de vedere moral şi politic şi avid de averi lumeşti restricţiona accesul indivizilor la mîntuirea sufletească şi exercita o puternică opresiune financiară asupra păturilor sărace ale societăţii, promotorii Reformei au căutat să înlăture mijlocirea Bisericii între om şi Dumnezeu. În consecinţă, în perioada Reformei, în toată Europa se fac traduceri ale *Bibliei* în limbile populare, care încep astfel să-şi creeze variante literare.

Pentru români, epoca modernă aduce cu ea ruptura de lumea şi limba veche, o dată cu apariţia conştiinţei romanice. Stimulaţi şi de raţiuni politico-sociale, cărturarii români ai sec. ai XVIII-lea, mai ales cei din Transilvania, unde românii erau o naţiune tolerată, s-au dedicat afirmării romanităţii şi europenismului naţiunii române, pentru a

justifica astfel necesitatea ruperii cu trecutul şi îndreptarea spre lumea modernă a Occidentului, prin aducerea limbii române la acelaşi statut şi la acelaşi nivel cultural cu ale celor vest-europene. În ceea ce priveşte scrierea limbii române, acum este momentul în care se face simţită din ce în ce mai acut discordanţa dintre originea latină a limbii române şi alfabetul folosit pentru scrierea sa.

Înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin nu s-a făcut peste noapte. Dimpotrivă, această trecere a durat circa două secole, fapt care se explică prin dificultatea găsirii unui consens între învăţaţii care s-au ocupat de această problemă. În primul rînd, trebuie să precizăm că primele încercări de acest fel nu s-au făcut în mod organizat, la cererea sau sub îndrumarea unui for unic. Din acest motiv, între cărturarii români au existat unele disensiuni privitoare la principiul după care ar trebui creată ortografia limbii române. Unii dintre ei susţineau necesitatea alcătuirii unui sistem de scriere care să demonstreze fără tăgadă originea latină a limbii române, aşadar ei propuneau o ortografie etimologizantă, aşa cum are, de exemplu, limba franceză. Însă în cazul francezei această ortografie este rezultatul unei evoluţii fireşti: limba a fost fixată în scris într-un anumit moment din dezvoltarea sa, însă limba vorbită a continuat să se schimbe, fără să se mai facă vreo reformă ortografică. În plus, utilizarea unei astfel de grafii ar fi fost greoaie, în unele cazuri presupunînd o cunoaştere foarte serioasă a limbii latine. Din punct de vedere practic, o asemenea scriere ar fi fost cu adevărat inutilă, aşa încît unii învăţaţi s-au pronunţat ferm în favoarea unei ortografii pe principii fonetice, prin care fiecărui sunet să-i corespundă o literă, iar fiecărei litere să-i corespundă un sunet.

Reprezentanţii Şcolii Ardelene sînt primii care îşi propun realizarea unui sistem ortografic românesc cu alfabet latin, pe baze etimologice. Astfel, **Samuil Micu** tipăreşte cu

alfabet latin o *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestian* (1779) însoţită de precizări ortografice privind redarea românei cu alfabet latin. **Gheorghe Şincai** este autor, împreună cu S. Micu, al primei gramatici tipărite a limbii române, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1780), redactată într-o ortografie etimologizantă complicată; în ediţia a doua (1805), se fac unele concesii principiului fonetic:

SAMUIL MICU

GHEORGHE ŞINCAI

- Se propun semne pentru sunetul [î]: *â, ê, î*

mână, *aşezemênt*, *rîu* (*Cf*. **mana**, **asedement**, **riu** în prima ediţie)

- Se notează diftongul [ia] prin *ia*, ca astăzi

iapă, *iarbă* (*Cf*. **equa**, **erba** în prima ediţie)

- Se redau ca atare [pt], [mn], [z]

lapte, *lemn*, *orz* (*Cf*. **lacte**, **lign**, **hordeu** în prima ediţie)

- *h* iniţial este suprimat

oameni (*Cf*. **homini** în prima ediţie)

- Pentru [k'] şi [g'] se preiau grafiile italiene *ch, gh*:

ureche (*Cf*. **urecl'e** în prima ediţie)

Un alt ardelean, **Petru Maior**, este unul dintre primii filologi care s-au preocupat îndeosebi de ortografie. El publică lucrarea ştiinţifică *Orthografia romana sive latino-valachica una cum clavi* (1819), unde propune o ortografie etimologizantă, dar adoptă grafiile italiene ale africatelor [ĉ] şi [ĝ] şi, în plus, propune semnele *ş* şi *ţ*, păstrate şi astăzi.

Timotei Cipariu, un mare erudit, cunoscător a mai mult de zece limbi străine, membru al Societăţii Germane de Orientalistică şi înfocat susţinător al tezei latiniste, este considerat părintele filologiei româneşti pentru numeroasele sale studii şi lucrări dedicate limbii române şi textelor româneşti vechi: *Elemente de limba română după dialecte şi monumente vechi* (1854), *Compendiu de gramatica limbii române* (1855), *Crestomatie sau Analecte literarie* (1858), *Elemente de poetică metrică şi versificaţiune* (1860), *Principia de limbă şi de scriptură* (1856), *Gramatica limbii române* (1869, 1877), *Despre limba română* (1877) etc. În ceea ce priveşte disputa dintre partizanii principiului etimologic şi cei ai principiului fonetic, Timotei Cipariu se situează, ca şi ceilalţi ardeleni, de partea ortografiei etimologizante, care relevă într-un mod mai evident apropierea de limba latină.

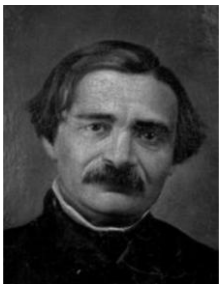
ION HELIADE-RĂDULESCU

În Muntenia, **Ion Heliade-Rădulescu** propune o simplificare a alfabetului chirilic pentru redarea limbii române (*Gramatică românească*, Sibiu, 1828), iar după 1840, alcătuieşte un alfabet de tranziţie mixt, cu litere latineşti şi slove latine. Deşi iniţial susţinuse principiul fonetic, el realizează, mai tîrziu, o ortografie latină puternic

etimologizantă (de pildă, existau în grafia propusă de el 5 feluri de a nota sunetul [î], în funcţie de sunetul latinesc care se afla la originea acestuia: *â, ê, î, ô, û*).

Sfîrşitul sec. al XIX-lea aduce şi prima reacţie oficială la aceste demersuri. Domnitorul **Alexandru Ioan Cuza** introduce oficial, printr-un decret, alfabetul latin în Principatele Române (în 1860 în Muntenia şi în 1862 în Moldova). Cu toate acestea, nici acum filologii nu ajung la un consens şi se continuă cele două tendinţe dominante, cea etimologizantă şi cea fonetică.

Un al doilea pas spre normalizarea situaţiei se face cîţiva ani mai tîrziu, în 1866, cînd se înfiinţează Societatea Literară Română (numită apoi Societatea Academică Română), care va deveni, în 1879, **Academia Română**. Acest organism îşi asumă rolul de a găsi o soluţie definitivă la problema introducerii alfabetului latin, aşa încît stabileşte, în anul 1867, o serie de norme ortografice pe baze etimologice. Doi ani mai tîrziu, în 1869, Academia propune un nou sistem etimologizant, chiar mai complicat decît anteriorul, în care se introduc accentele ascuţit, grav, circumflex.

În aceste condiţii, devenea evident faptul că aplicarea principiului etimologizant în crearea unei ortografii cu caractere latine nu putea avea cîştig de cauză, atît din pricina dificultăţii de învăţare şi utilizare a unui asemenea sistem, cît şi din cauza imposibilităţii de a se ajunge la o formulă acceptabilă pentru toţi filologii implicaţi în acest proces.

ARON PUMNUL

Filologul **Aron Pumnul**, transilvănean prin naştere şi bucovinean prin adopţie, după ce devenise *persona non grata* în Ardeal în urma activităţilor sale

revoluţionare desfăşurate alături de bunul său prieten, Timotei Cipariu, este unul din susţinătorii cei mai vehemenţi ai principiului fonetic în scriere. Autor al primei istorii a literaturii române, cu o antologie de texte, *Lepturariu românesc cules den scriptori români* (1862-1865) şi al primului manual şcolar de gramatică a limbii române, *Grammatik des rumänisches Sprache für Mittelschulen* (1864), Aron Pumnul desfăşoară o activitate didactică susţinută, în calitate de titular al catedrei de limba şi literatura română de la gimnaziul superior din Cernăuţi; în urma realităţilor cu care se confruntă în procesul de predare-învăţare, Aron Pumnul înţelege necesitatea stringentă a scrierii fonetice şi propune un sistem de notare a sunetelor, pe baza alternanţelor fonetice. El foloseşte grafiile cu *î*, inclusiv în forma *sînt* (formă etimologică demonstrată mai tîrziu şi de Al. Lambrior).

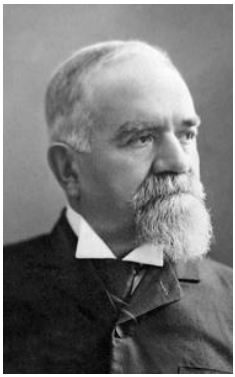
TITU MAIORESCU

Decisivă pentru impunerea definitivă a principiului fonetic în ortografie a fost activitatea desfăşurată de către filologul şi criticul literar **Titu Maiorescu**. În perioada 1880-1881, Maiorescu înaintează Academiei un proiect de reformă a ortografiei de tranziţie utilizate la momentul respectiv, proiect în care realizează şi o analiză asupra valorii de foneme sau alofone ale realizărilor [ă] şi [î]. Din păcate, demersul lui nu reuşeşte să impună decît o scriere parţial fonetică, adică un sistem condiţionat în unele contexte fonetice de motivaţii etimologice. În 1904, el revine cu un raport către Academie, în care principiul fonetic învinge definitiv. Alternanţa *î / â* nu este înlăturată complet, Maiorescu propunînd menţinerea lui *â* acolo unde

sunetul [î] era precedat de *c* sau *g*, pentru a evita confuziile. Academia decide generalizarea utilizării lui *â* în interiorul cuvintelor în toate situaţiile şi nu acceptă renunţarea la grafia *sunt* şi la redarea prin *s* a lui [z] intervocalic.

După raportul lui Maiorescu, cei mai mulţi oameni de cultură militează pentru adoptarea unui sistem 100% fonetic, iar discuţia privitoare la necesitatea de a se renunţa la alternanţa *î / â* a antrenat multe nume mari ale filologiei româneşti (Titu Maiorescu, Sextil Puşcariu, Ovid Densusianu, Iorgu Iordan, Alexandru Graur etc.). Au loc diverse congrese în această privinţă (1925, 1926 şi 1927), iar în 1932 Academia hotărăşte înlăturarea definitivă a lui *â* şi *sunt*; academicienii nefilologi blochează această hotărîre, fără însă a putea aduce argumente de ordin filologic în sprijinul acestei decizii. În 1953-1954 se normează scrierea cu *î* şi *sînt*, adică litera *â* dispare complet din alfabetul românesc; în 1965 se revine asupra acestei reforme şi se introduce ortografia cu *â* pentru derivatele de la *român* şi pentru unele nume proprii, în funcţie de opţiunea purtătorului acestuia.

Cacografia

Reforma din 1965 reuşise să unifice toate tendinţele într-un sistem fonetic, perfect adaptat necesităţilor de scriere a limbii române. La 17 februarie 1993, Academia Română, alcătuită în majoritate din nefilologi, revine la normele de la începutul secolului XX; la momentul respectiv, Academia Română număra doar doi filologi printre membrii săi: **Emanuel Vasiliu**, care a votat împotriva acestei măsuri, şi **Ion Coteanu**, care s-a abţinut de la vot.

Acţiunea din 1993 este o involuţie, o mişcare retrogradă, nejustificată în nici un fel prin argumente de ordin filologic sau lingvistic. Noua grafie este introdusă

abuziv în şcoli şi alterează pronunţarea corectă a formei etimologice *sînt*, provenită de la conjunctivul latinesc. Acţiunea trebuie privită ca antiromânească, datorită creării unui nou obstacol între România şi Republica Moldova, chiar în momentul în care în fosta republică sovietică se introducea grafia latină. În urma cacografiei impuse prin *Hotărîrea Academiei Române din 17 februarie 1993,* a fost necesară suportarea unor cheltuieli uriaşe (atît în România, cît şi în Republica Moldova) pentru retipărirea manualelor, a dicţionarelor, a marilor clasici etc. Toţi filologii români de valoare (Eugeniu Coşeriu, Dumitru Irimia, Ioan Oprea, Mioara Avram, Alf Lombard, George Pruteanu etc.) s-au pronunţat vehement împotriva acestei măsuri abuzive, care sfidează bunul simţ şi denaturează adevărul ştiinţific.

REZUMAT

SCRIEREA LIMBII ROMÂNE CU ALFABET LATIN

Samuil Micu: *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin* (1779), tipărită cu alfabet latin, însoţită de precizări ortografice privind redarea românei cu alfabet latin

Gheorghe Şincai: autor, împreună cu S. Micu, al primei gramatici tipărite a limbii române, propune o ortografie etimologizantă complicată

Petru Maior: propune o ortografie etimologică, dar adoptă grafiile italiene ale africatelor [ĉ] şi [ĝ] şi propune semnele *ş* şi *ţ*, păstrate şi astăzi

Ion Heliade-Rădulescu: realizează o simplificare a alfabetului chirilic pentru redarea limbii române, alcătuieşte un alfabet de tranziţie, ortografie latină puternic etimologizantă (*â, ê, î, ô, û*)

Alexandru Ioan Cuza: introduce oficial, printr-un decret, alfabetul latin în Principate (în 1860 în Muntenia şi în 1862 în Moldova)

Aron Pumnul: fundamentează necesitatea scrierii fonetice şi propune un sistem de notare a sunetelor, pe baza alternanţelor fonetice, foloseşte grafiile cu *î*, inclusiv în forma *sînt*

Titu Maiorescu: 1904 –raport către Academie, în care principiul fonetic învinge definitiv; Academia nu acceptă totuşi, renunţarea la *â*, la grafia *sunt* şi la redarea prin *z* a lui [z] intervocalic

Reforma ortografică definitivă: în 1953-1954 se normează scrierea cu *î* şi *sînt*, admiţîndu-se, în 1965, ortografia cu *â* pentru derivatele de la *român* şi pentru unele nume proprii
Cacografia: 17 februarie 1993, Academia Română revine la normele de la începutul secolului XX; acţiunea este nejustificată; noua grafie este introdusă abuziv în şcoli şi alterează pronunţarea corectă a formei etimologice *sînt*

VI. STRUCTURA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE

Orice lucrare ştiinţifică are, în structura sa, o serie de secţiuni care nu pot să lipsească. În afară de corpul propriu-zis al lucrării, în funcţie de domeniu şi de tematică pot apărea şi alte secţiuni care contribuie la întregirea şi completarea conţinuturilor expuse. Cele mai importante sînt următoarele:

- Pagina de gardă
- Sigle
- Cuprins
- Notă asupra ediţiei
- Prefaţă
- Aparat critic
- Note şi comentarii
- Indice de cuvinte
- Indice de nume
- Bibliografie
- Anexe
- Erată

Pagina de gardă

Pagina de gardă este, de obicei, prima filă a unei cărţi; aceasta conţine, în mod obligatoriu, numele şi prenumele autorului / autorilor, titlul cărţii, subtitlul (dacă este cazul) şi, eventual, editura şi anul apariţiei cărţii. Pentru lucrările ştiinţifice, pagina de gardă este precedată, în general, de pagina de copyright, unde se precizează unde şi cînd a apărut prima ediţie a cărţii, se menţionează ediţiile anterioare, se arată cine are drepturile de autor sau de publicare (în acest sens se foloseşte simbolul internaţional

©). Tot pe această pagină, în cazul cărţilor publicate în România, apare, într-un chenar, descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale (unde CIP înseamnă „Catalogare înaintea publicării"). Această catalogare înseamnă înscrierea cărţii într-o listă informatizată a Bibliotecii Naţionale a României, care apare, sub formă de catalog, într-un buletin lunar numit *Bibliografia cărţilor în curs de apariţie*. Descrierea CIP cuprinde datele complete de identificare pentru cartea în chestiune.

Date de identificare a cărţilor

Descrierea completă a unei cărţi prin toate datele sale de referinţă bibliografică trebuie să cuprindă:

- Numele şi prenumele autorului / autorilor;
- Titlu şi subtitlu;
- Editura;
- Oraşul;
- Anul apariţiei;
- ISBN (International Standard Book Number – un număr de identificare internaţionat înfiinţat în Anglia în 1966 sub forma unei serii de 9 cifre; din 2007, codul ISBN este un număr cu 13 cifre).

Date de identificare a periodicelor

Ziarele şi revistele se identifică prin următoarele referinţe:

- Titlul revistei (în textele româneşti, acesta se redă între ghilimele; normele din alte limbi străine cer ca acesta să fie redat în italice);

- Anul consecutiv de existenţă a revistei (în cifre romane);
- Numărul şi anul apariţiei numărului respectiv (în cifre arabe);
- ISSN (International Standard Serial Number – un număr de identificare internaţional sub forma unei serii de 8 cifre).

Atunci cînd se citează un articol dintr-o publicaţie periodică, se vor preciza: numele şi prenumele autorului / autorilor, titlul şi subtitlul articolului (în textele româneşti, acestea se redau în italice; normele din alte limbi străine cer ca acestea să fie redate între ghilimele), intervalul de pagini pe care articolul respectiv îl ocupă în revistă, apoi toate datele de identificare a revistei respective.

Sigle

În unele lucrări ştiinţifice, indiferent de domeniu, apare uneori la început o secţiune intitulată **Sigle**. Această secţiune conţine o listă de titluri de lucrări – utilizate ca referinţe bibliografice sau ca surse pentru citate contextuale – redate sub o formă siglată, adică prescurtată. Acronimele utilizate în lucrare sînt prezentate aici însoţite de descrierea completă a referinţei bibliografice:

DEX '75 = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1975
DEX-S '88 = *Supliment DEX*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1988

DEX '84 = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1984
DEX '96 = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996
DEX '98 = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, ISBN 973-637-087-x

În domeniul filologic, unde utilizarea dicţionarelor este obligatorie, există cîteva sigle deja încetăţenite, recognoscibile în orice lucrare:

[DER] Academia Republicii Populare Române, *Dicţionar enciclopedic român*, Editura Politică, Bucureşti, 1962-1966
[DEX] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998
[DOOM] *Dicţionar ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti, 1982
[MDA] *Micul dicţionar academic*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2002
[DULR] Ioan Oprea *et alii, Noul Dicţionar Universal al Limbii Române*, Editura Litera Internaţional, Bucureşti – Chişinău, 2007

O variantă a acestei secţiuni este cea intitulată **Abrevieri** (care apare obligatoriu în dicţionare), ce include explicitarea unor prescurtări utilizate frecvent în textul ştiinţific respectiv; de pildă, într-un dicţionar de uz curent sau didactic ar putea apărea o listă de abrevieri care să conţină următoaarele intrări:

adj. = adjectiv
adv. = adverb
arg. = argotic
arh. = arhaism
art. hot = articol hotărît
art. nehot. = articol nehotărît
conj. = conjuncţie
f. = substantiv feminin
fig. = sens figurat
intranz. = intranzitiv
înv. = învechit
livr. = livresc
m. = substantiv masculin
n. = substantiv neutru
neol. = neologism
prep. = prepoziţie
pron. = pronume
refl. = reflexiv
reg. = regionalism
tranz. = tranzitiv

Identificaţi, subliniaţi şi explicitaţi acum toate abrevierile din articolul de dicţionar de mai jos:

FI, *sînt*, vb. IV. Intranz. **A.** (Verb predicativ) **1.** A exista, a avea fiinţă. *A fi sau a nu fi.* ◊ Expr. *De cînd sînt* (sau *eşti* etc.) = (în legătură cu o negaţie) de cînd mă aflu (sau te afli etc.) pe lume, dintotdeauna; niciodată. *E ce* (sau *cum*) *e* sau *a fost ce* (sau *cum) a fost, dar...* = fie! să zicem că se poate! Treacă-meargă!. **2.** A se afla, a se găsi într-un anumit loc, la o anumită persoană. *Cine-i acolo?* ♦ A-şi avea originea, a se trage, a proveni. *De unde eşti?* **3.** A trăi, a vieţui, a o duce; (despre lucruri, situaţii, acţiuni etc.) a dura, a dăinui, a ţine. *Vechi obiceiuri care*

sînt şi astăzi. ◊ Expr. *Cît e lumea şi pămîntul* = totdeauna; (în construcţii negative) niciodată. ◊ (Impers.; urmat de determinări temporale, fixează momentul unei acţiuni, sugerează trecerea timpului etc.) *Era într-o seară. E mult de atunci.* **4.** A se îndeplini, a se întîmpla, a se petrece, a avea loc. *Mi-a spus cum a fost.* ◊ Expr. *ce-o fi, o fi* exprimă indiferenţa, neputinţa sau resemnarea cuiva în faţa unei situaţii. *Fie!* = **a)** accept să se facă aşa cum susţii; **b)** merită, nu e păcat! *O fi!* = se poate, posibil (dar eu n-aş crede)! *Aşa a fost să fie* = aşa a trebuit să se întîmple, era inevitabil ca lucrurile să se petreacă în alt chip. (Fam.) *Este?* = nu-i aşa (că am dreptate, că se confirmă ceea ce spun) ? **5.** A avea preţul...; a costa, a valora. *Cît sînt vinetele?* **6.** (În superstiţii, ghicitori etc.) A însemna, a prevesti, a fi semn că... *Ce e cînd ţi se bate tîmpla?* ◊ Expr. *A nu fi bine* (sau *a bună*) = a prevesti ceva rău. **B.** (Cu funcţie copulativă) **1.** (formează, împreună cu numele predicativ, predicatul) *El este vesel.* ◊ Expr. *A fi bine de cineva* sau *a-i fi cuiva bine* = a se găsi într-o situaţie prielnică, favorabilă, a avea parte de linişte, de mulţumire. *A fi cu cineva* = a fi de partea cuiva, a sprijini pe cineva (într-o dispută). **2.** (construit cu dativul; împreună cu un nume predicativ, exprimă o stare sau o acţiune arătate de numele predicativ respectiv) *Mi-e prieten*. ◊ Expr. *Ce mi-e* (sau *ţi-e* etc.)... = ce importanţă are, ce folos decurge din... (Fam.) *Ţi-o* (sau *i-o* etc.) *fi* = ajunge! destul! **3.** (În construcţii impersonale, cu subiectul logic în dativ; în legătură cu noţiuni exprimînd un sentiment, o senzaţie, o stare sufletească) A simţi. *Mi-a fost greu*. ◊ Loc. Vb. *A-i fi cuiva drag* (cineva sau ceva) = a-i plăcea, a îndrăgi, a iubi. ◊ Expr. *Mi-e* (sau *ţi-e* etc.) = (urmat de un infinitiv, un supin sau o propoziţie secundară cu verbul la conjuctiv) îmi pasă, îmi vine (greu sau uşor); port grija, sînt interesat. ◊ Expr. *Mi-e* (sau *ţi-e* etc.) *că...* (sau *să nu...)* = mă tem (sau te temi etc.) că... (sau să nu...). **4.** (Impers.; urmat de un verb la infinitiv sau la conjunctiv sau urmat ori precedat de o noţiune temporală) A urma (să se facă), a trebui (să se facă). *Cînd a fost să plece*. **5.** (De obicei impers.; la imperfect şi urmat de un verb la conjunctiv) A avea putinţa, posibilitatea, ocazia să...; a se afla pe punctul de a..., a nu mai lipsi mult pînă să... *Era să moară*. **6.** (Impers.; urmat de un suspin) A putea, a trebui, a considera că este cazul să..., a se cuveni. *E ceva de făcut*. **C.** (Verb auxiliar) **I.** (Construit cu un participiu, serveşte la formarea diatezei pasive) *Faptele sînt cunoscute*. **II.** (Construit cu un participiu invariabil, formează timpuri compuse ale diatezei active). **1.** (Cu viitorul I

formează viitorul anterior) *Voi fi terminat*. **2.** (Cu condiţionalul prezent formează perfectul optativ-condiţional) *N-ar mai fi plecat*. **3.** (Cu conjunctivul prezent formează perfectul conjunctivului) *Să fi spus*. **4.** (Cu infinitivul formează perfectul infinitivului) *Se poate lăuda a fi învăţat totul.* **5.** (Cu viitorul I sau cu perfectul conjunctivului formează prezumtivul prezent şi perfect) *Să se fi aflînd mulţi în lume?* **III.** (Construit cu un participiu invariabil sau cu un gerunziu, serveşte la alcătuirea unor forme perifrastice de perfect compus, mai mult ca perfect sau imperfect) *Te-ai fost dus.* [Forme gramaticale: prez. ind. *sînt* (fam. şi pop. *îs*, prescurtat *-s*), *eşti* (pr. *ieşti*), *este* (pr. *ieste*, prescurtat *e, îi, i*), *sîntem* (acc. şi: *sîntém*); imperf. *eram* (pr. *ieram*); perf. s. *fui* (reg. *fusei*); m.m. ca perf. *fusesem*; conjunctiv *să fiu*; imper. pers. 2 sg. *fii* (negativ *nu fi*); part. *fost*] – Lat. **sum, *fui, *fire** (= *fieri*).

Cuprinsul

Cuprinsul unei lucrări (numit uneori *Indice, Index, Tablă de materii, Sumar, Breviar* etc.) apare la începutul unei cărţi în ediţiile noi (în ediţiile româneşti mai vechi era comună aşezarea acestuia la sfîrşit). Cuprinsul cărţii prezintă părţile, capitolele, subcapitolele, paragrafele etc. unei lucrări în ordinea în care acestea se succed în interiorul cărţii. Ele sînt însoţite de numărul paginii unde începe secţiunea respectivă. Pentru o vizualizarea mai uşoară a secţiunilor unei cărţi şi a ierarhiei acestora, este bine ca fiecare rang inferior să fie redactat la o distanţă mai mare de margine decît precedentul:

1. Partea întîi
    1.1. Capitolul întîi
        1.1.1. Subcapitolul întîi
            1.1.1.1. Paragraful întîi
                1.1.1.1.1. Subparagraful întîi

De asemenea, pentru aceleaşi motive, se obişnuieşte uneori ca rangurile diferite să fie redate prin fonturi diferite:

1. PARTEA ÎNTÎI
1.1. Capitolul întîi
1.1.1. Subcapitolul întîi
1.1.1.1. Paragraful întîi
1.1.1.1.1. Subparagraful întîi

Recomandăm, totuşi, să nu se abuzeze de diversele fonturi disponibile, nici în cuprins, nici în corpul lucrării; subnumerotarea oferă informaţii suficiente referitoare la rangul secţiunii în chestiune, deci un cuprins cu un format ca cel de mai jos nu este tocmai cel mai indicat:

1. PARTEA ÎNTÎI
1.1. Capitolul întîi
1.1.1. Subcapitolul întîi
1.1.1.1. Paragraful întîi
1.1.1.1.1. Subparagraful întîi

Pentru o mai bună exemplificare, o pagină de cuprins elegantă a unei lucrări ştiinţifice ar putea fi structurată ca în imaginea de mai jos:

ARGUMENT 7
0.1. Repere în istoricul cercetării eufemismului 8
0.2. Obiectivele cercetării 13
0.3. Corpusul lexical şi principiile selectării acestuia 14
0.4. Structura lucrării 15

PARTEA ÎNTÎI: EUFEMISMUL CA SEMN LINGVISTIC 17
1.1. Excurs terminologic 18
1.1.1. Definiţii ale eufemismului 18
1.1.2. Eufemismul şi alte „femisme" 28
1.2. Funcţii şi proprietăţi ale alofemismelor în procesul de comunicare 32
1.2.1. Funcţiile sociale ale eufemismului 32
1.2.3. Proprietăţile eufemismului 37
1.2.4. Funcţiile sociale ale disfemismului şi ale cacofemismului 38
1.2.4.1. Funcţia reflexivă 40
1.2.4.2. Funcţia emfatică 41
1.2.4.3. Funcţia de feedback 41

PARTEA A DOUA: EUFEMISMUL CA FENOMEN CULTURAL 72
2.1. Tabuurile tradiţionale 73
2.1.1. Tabuuri ale sacrului 73
2.1.1.1. Tendinţe în evoluţia gîndirii religioase din cultura europeană 73
2.1.1.2. Alofemizarea tabuurilor sacrului 93
2.1.1.2.1. Numele lui Dumnezeu 93
2.1.1.2.2. Aria semantică „diavol" 95
2.1.1.2.3. Desemnarea alofemică a morţii 97
2.1.2. Tabuuri ale impurului 106
2.2. Noile tabuuri ale societăţii occidentale 136
2.2.1. Emanciparea minorităţilor 138
2.2.2. *Politically correct* – o boală a secolului 140

PARTEA A TREIA: EUFEMISMUL CA ELEMENT AL LEXICULUI 153
3.1. Eufemismul şi nivelurile limbii: procedeele de creaţie lexicală 154
3.1.1. Nivelul fonologic 157
3.1.2. Nivelul morfologic 162
3.1.3. Nivelul lexico-semantic 167
3.1.4. Nivelul sintactic 187
3.1.5. Alofemismele iconice 196
3.2. Eufemismul şi raportul de sinonimie 200
3.2.1. Discontinuităţi la nivelul distribuţiei 205
3.2.2. Discontinuităţi la nivelul formulei semice 215
3.2.3. Cazuri excepţionale de sinonimie contextuală 220
3.2.4. Seriile alofemice 229

CONCLUZII 237

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 245

Vă propun acum un exerciţiu: imaginaţi-vă că vi s-ar cere să predaţi un referat pe teme de lingvistică. Ce secţiuni şi subsecţiuni ar include acesta dacă tema aleasă ar fi, de exemplu, una dintre următoarele?

- *Verbul **a fi** în limba română (într-o limbă străină)*
- *Diminutivul în limba română (într-o limbă străină)*
- *Argoul în limba română (într-o limbă străină)*
- *Diateza reflexivă în limba română (într-o limbă străină)*

Nota asupra ediţiei

Nota asupra ediţiei conţine, de obicei, diverse informaţii referitoare la ediţia din care face parte integrantă: date despre autori sau editori, despre selecţia textelor, despre istoricul problemelor tratate etc. Dacă este prima ediţie a unui text publicat de către un filolog, ea prezintă precizări asupra documentului original şi asupra versiunilor existente. În unele lucrări ştiinţifice poate apărea sub forma *Prolegomene* (**προ**, „înainte", **λέγειν**, „a zice"), situaţie în care ea poate să conţină unele consideraţii teoretice. În unele ediţii de literatură poate apărea sub forma *Cuvînt înainte*, care aparţine, de obicei, autorului şi în care se prezintă condiţiile în care a fost scrisă, editată şi publicată cartea respectivă.

Prefaţa

Prefaţa conţine informaţii bio-bibliografice şi ştiinţifice referitoare la lucrarea din care face parte integrantă şi este scrisă, în general, de către un specialist,

altul decît autorul cărţii. Terminologia este uneori confuză, aşa încît denumirile de *Cuvînt înainte* şi *Prefaţă* sînt adeseori confundate (poate şi din cauza terminologiei englezeşti, unde *Preface* ar corespunde *Cuvîntului înainte* al autorului, iar *Foreword* ar fi o *Prefaţă* semnată de către un specialist, altul decît autorul cărţii).

Aparatul critic

Aparatul critic al lucrărilor ştiinţifice este alcătuit din note de referinţă bibliografică, trimiteri la alte lucrări / ediţii / versiuni şi din note care conţin alte precizări referitoare la elemente din text. Astfel, în note pot apărea unele comentarii scurte sau traduceri ale unor citate sau cuvinte din text (a se vedea *infra, Capitolul VIII*).

Note şi comentarii

Uneori, în lucrările ştiinţifice apare o secţiune separată ce conţine diverse referinţe bio- şi bibliografice, analize ale unor aspecte din text, corelări cu alte versiuni sau ediţii, probleme de traductologie sau de filologie. Această secţiune este elaborată de către un specialist, filolog, critic literar, traducător sau istoric, după caz.

Indicele de cuvinte

Este o secţiune ce conţine termeni-cheie din lucrarea ştiinţifică, cu trimiteri la paginile unde apar aceştia. Se confundă uneori cu *Glosarul*, un mic dicţionar de termeni care apar în lucrare pentru prima oară, care sînt mai puţin cunoscuţi sau au circulaţie redusă (în timp sau spaţiu). *Glosarul* poate fi bilingv.

Indicele de nume

Este o secţiune ce conţine o listă ordonată alfabetic a numelor autorilor citaţi sau discutaţi în lucrarea ştiinţifică, cu trimiteri la paginile unde apar acestea.

Bibliografia

Este o secţiune ce prezintă referinţele bibliografice complete ale materialelor utilizate în elaborarea lucrării ştiinţifice, indiferent dacă acestea au fost menţionate sau nu în textul propriu-zis. Bibliografia se ordonează alfabetic şi tematic. În multe cazuri, periodicele sau sursele web sînt prezentate separat (a se vedea *infra, Capitolul VIII*).

Anexele

Secţiunea de **Anexe** este intitulată uneori *Appendix* sau *Addenda*. Anexele pot conţine diverse precizări referitoare la ediţia respectivă. Secţiunea este formată, de obicei, din scheme, hărţi, tabele, grafice, mostre de texte, statistici etc., care facilitează contactul cu textul.

Erata

Termenul *Erată* provine de la pluralul cuvîntului lat. **erratum**, „greşit". **Erata** sau *Corrigenda* este o listă a greşelilor de tipar şi / sau a micilor erori de concepţie, însoţite de corectura acestora şi de localizarea în text. Ea se realizează după tipărirea cărţii şi se ataşează, în general, pe ultima copertă.

Formatul tipic al unei erate este următorul:

La pagina	*rîndul*	*în loc de*	*se va citi*
130	4 de sus	„antonimie”	„antinomie”
298	2 de jos	„etse”	„este”

REZUMAT

STRUCTURA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE

Pagina de gardă: numele şi prenumele autorului / autorilor, titlu, editura, anul apariţiei, descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale

Cuprinsul: prezintă structura capitulară a lucrării şi paginaţia

Nota asupra ediţiei: conţine informaţii referitoare la ediţia din care face parte integrantă şi prezintă precizări asupra documentului original şi asupra versiunilor existente

Prefaţa: conţine informaţii referitoare la lucrarea din care face parte integrantă şi este scrisă, în general, de către un specialist, altul decît autorul cărţii

Aparatul critic: din note de referinţă bibliografică, trimiteri la alte lucrări / ediţii / versiuni şi din note care conţin alte precizări referitoare la elemente din text

Note şi comentarii: o secţiune separată ce conţine diverse referinţe bio- şi bibliografice, analize ale unor aspecte din text, corelări cu alte versiuni sau ediţii, probleme de traductologie sau de filologie

Indicele de cuvinte: o secţiune ce conţine termeni-cheie din lucrarea ştiinţifică, cu trimiteri la paginile unde apar aceştia

Indicele de nume: o secţiune ce conţine numele autorilor citaţi în lucrarea ştiinţifică, cu trimiteri la paginile unde apar acestea

Bibliografia: prezintă referinţele bibliografice complete ale materialelor utilizate în elaborarea lucrării ştiinţifice, indiferent dacă acestea au fost menţionate sau nu în textul propriu-zis, se ordonează alfabetic şi tematic

Anexele: conţin, de obicei, scheme, hărţi, tabele, grafice, mostre de texte, statistici etc., care facilitează contactul cu textul

Erata: este o listă a greşelilor de tipar şi / sau a micilor erori de concepţie, însoţite de corectura acestora şi de localizarea în text, se realizează după tipărirea cărţii şi se ataşează, în general, pe ultima copertă

VII. ELABORAREA ŞI REDACTAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE

În România, fiecare din cele trei cicluri de învăţământ universitar organizate conform Convenţiei de la Bologna se încheie cu prezentarea de către absolvent a unei lucrări ştiinţifice. Fie că este vorba de lucrarea de licenţă, de lucrarea de dizertaţie sau de teza de doctorat, există cîteva reguli ce trebuie urmate în elaborarea unei lucrări ştiinţifice originale. Acest capitol al cursului (alături de următorul) îşi propune să se constituie într-un ghid pentru parcurgerea, pas cu pas, a fiecărei etape din procesul ce se va finaliza cu o lucrare ştiinţifică.

Alegerea temei

Primul pas de maximă importanţă pentru realizarea unei lucrări reuşite este alegerea inteligentă a unei teme potrivite cu tipul de lucrare ce se are în vedere, cu domeniul ştiinţific vizat şi cu posibilităţile concrete pe care autorul le are la îndemînă. În primul rînd, tema trebuie să corespundă competenţelor şi intereselor autorului; în general, în situaţia lucrărilor de acest tip, tema se alege împreună cu îndrumătorul lucrării, care trebuie să aibă, la rîndul său, competenţa de a superviza informaţiile prelucrate şi interpretate în lucrare. Cu toate acestea, este nerecomandabil pentru candidat să accepte orice propunere impusă de către coordonator, dacă aceasta nu este în concordanţă cu propriile interese şi competenţe. Pentru ca lucrarea să fie reuşită, este necesar ca autorul să lucreze cu interes şi cu plăcere, altfel tot demersul este compromis.

Pe de altă parte, oricît de atrăgător ar fi un subiect pentru candidat şi / sau coordonator, trebuie avută în vedere accesibilitatea materialelor documentare. De pildă, o teză

despre un poet japonez din sec. al VI-lea poate fi incitantă prin ineditul său, însă apar două probleme: în primul rînd, opera de autor trebuie citită în original, şi nu în traduceri, iar, în al doilea rînd, este greu de crezut că absolventul va găsi material critic referitor la autorul respectiv în bibliotecile româneşti sau chiar europene. Internetul, desigur, poate fi utilizat ca sursă de documentare, dar acest lucru trebuie făcut cu discernămînt, alegînd doar site-uri oficiale ale unor reviste, asociaţii ştiinţifice, universităţi sau biblioteci virtuale. Informaţiile selectate de pe aceste pagini web trebuie verificate extrem de riguros.

Un alt aspect de care trebuie să se ţină cont în alegerea temei este obligaţia autorului de a putea aduce suficiente elemente de originalitate. Lucrările de compilaţie nu au o valoare ştiinţifică propriu-zisă, deci este necesară o contribuţie proprie în ceea ce priveşte abordarea, interpretarea faptelor, aplicaţiile practice, elaborarea unor noi teorii etc. la un nivel adaptat cerinţelor din fiecare ciclu universitar în parte. În acest sens, este bine ca studenţii să evite alegerea unei teme prea comune; de exemplu, este mai uşor de realizat o cercetare originală despre un poet obscur decît despre marii clasici ai literaturii.

Pentru acelaşi motiv, trebuie evitate temele foarte generale. O lucrare cu titlul *Verbul în limbile romanice* ar putea fi rezultatul a zece ani de cercetare concretizaţi în patru volume a o mie de pagini fiecare, pentru că ar presupune expunerea şi analiza diverselor teorii privitoare la categoriile şi funcţiile verbului, ar presupune cercetarea situaţiei din latina standard şi a celei din latina populară, ar presupune urmărirea evoluţiilor de la latină la limbile romanice, ar presupune compararea diverselor forme, funcţii şi categorii ale verbului în limbile romanice etc. O asemenea lucrare condensată în 50-100 de pagini este sortită eşecului, pentru că, pe de o parte, va avea extrem de multe lacune

(fapt ce i se poate reproşa candidatului la expunerea publică), iar, pe de altă parte, nu poate constitui o cercetare originală. În schimb, o temă mai restrînsă ca, de exemplu, *Diateza reflexivă în limbile romanice* ar putea constitui un subiect de cercetare potrivit ca extindere, iar elementul de originalitate ar putea fi compararea unor procedee specifice limbii vorbite din corpusuri extrase, de pildă, de pe forumurile existente pe Internet.

Trebuie să menţionăm faptul că, în această etapă, formularea titlului este provizorie; titlul reprezintă deocamdată o direcţie generală a cercetărilor, iar definitivarea acestuia se va face ulterior, după parcurgerea unei părţi a bibliografiei, cînd autorul îşi va preciza mai exact istoricul problemei şi punctele de interes.

Identificarea materialelor bibliografice şi a surselor

Pentru început, autorul îşi va întocmi, eventual cu ajutorul coordonatorului, o listă bibliografică provizorie, ce conţine lucrări accesibile imediat. În fazele ulterioare, alcătuirea bibliografiei se realizează din mai multe surse:

- prin consultarea cataloagelor din biblioteci;
- prin studierea bibliografiei din lucrările accesibile imediat;
- din alte surse (internet, consultări cu specialişti etc.).

În această fază, subiectul lucrării se va adapta în funcţie de bibliografia accesibilă.

Documentarea

Lucrările cu caracter mai general vor fi parcurse „în diagonală”, pentru a se identifica problemele ce interesează

fără a se pierde timp preţios; în timpul lecturii cărţilor sau capitolelor ce au relevanţă pentru subiectul propus se vor reţine idei sau citate din această bibliografie. Se vor alcătui fişe, care pot fi: de carte, de lectură, de citate etc. Formatul fişelor este, de obicei, A5 sau A6, adică o jumătate, respectiv un sfert dintr-o coală de scris obişnuită, după preferinţele autorului; notarea informaţiilor se va face pe o singură parte, precizîndu-se într-un colţ ideea la care fac referire. Fişele se vor arhiva ordonat, pe secţiuni sau pe probleme, uşurîndu-se astfel accesul la informaţiile notate în momentul în care se începe redactarea lucrării.

	AUSTIN, Lucruri = *J. L. Austin,* *Cum să faci lucruri cu vorbe,* *Paralela 45, Bucureşti, 2003*
Am trasat deja trei distincţii destul de schematice între actul fonetic, actul fatic şi actul retic. Actul fonetic este simpla producere a unor anumite sunete. Actul fatic este producerea anumitor vocabule ori cuvinte, *i.e.* a unor sunete de anumite tipuri aparţi-nînd şi numai în măsura în care aparţin unui anumit vocabular, conform şi numai în măsura în care se conformează unei anumite gramatici. Actul retic este producerea acestor vocabule înzestrate cu un sens şi o referinţă mai mult sau mai puţin definite. Astfel, „El a spus: «Pisica e pe preş»" relatează un act fatic, pe cînd „El a spus că pisica e pe preş" relatează un act retic. Un contrast similar e ilustrat de perechile: „El a spus: «Pisica e pe preş»", „El a spus că pisica e pe preş." „El a spus «Voi fi acolo»", „El a spus că va fi acolo." „El a spus: «Ieşi afară»", „El mi-a spus să ies afară." „El a spus «Se află la Oxford sau la Cambridge?»", „El a întrebat dacă se află la Oxford sau la Cambridge." Deşi nu fac obiectul preocupărilor noastre imediate, voi menţiona totuşi cîteva puncte demne de luat în seamă: (1) În mod evident, pentru a performa un act fatic, trebuie să performez şi un act fonetic, sau, dacă vreţi, performînd-l pe unul, îl performez şi pe celălalt (ceea ce nu înseamnă că actele fatice ar fi o sub-clasă a actelor fonetice; am definit actul fatic ca fiind producerea unor vocabule în măsura în care aparţin unui anumit vocabular): dar reciproca nu e adevărată, pentru că dacă o maimuţă produce un sunet identic cu „hai", nu înseamnă că avem de-a face cu un act fatic. (2) Desigur, în definiţia actului fatic am pus laolaltă două lucruri: vocabularul şi gramatica. Aşa încît nu am desemnat printr-un nume special persoana care ar rosti, de pildă, „pisică în întregime dacă" sau „zăvile linsoase zvîrlugăiau". Şi trebuie de asemenea să se ţină seama de intonaţie, pe lîngă vocabular şi gramatică. (3) Totuşi, actul fatic, ca şi cel fonetic, poate fi, în mod esenţial, mimat, ori reprodus (inclusiv intonaţia, clipitul, gesturile etc). Se poate mima nu doar afirmaţia între ghilimele „Ea are un păr minunat", dar şi, mult mai complex, felul în care au fost spuse cuvintele: „Ea are un păr *minunat*" (ridicînd din umeri). 93	*AUSTIN, Lucruri FATIC/RETIC* *Actul fonetic este simpla producere a unor anumite sunete. Actul fatic este producerea anumitor vocabule ori cuvinte, [...] conform şi numai în măsura în care se conformează unei anumite gramatici. Actul retic este producerea acestor vocabule înzestrate cu un sens şi o referinţă mai mult sau mai puţin definite. [p. 93]*

Identificarea problematicii

După parcurgerea unei părţi a bibliografiei, încep să se contureze anumite aspecte care ar merita luate în discuţie. Autorul se va centra pe aceste aspecte, încercînd să identifice în ce măsură ele au mai fost discutate anterior şi din ce perspective. Va formula apoi ipoteze de lucru cu privire la aceste probleme, căutînd argumente care să le susţină sau, dimpotrivă, să le înlăture.

Cunoaşterea în profunzime a bibliografiei care se ocupă de respectivele probleme este obligatorie, pentru a evita repetiţiile sau contradicţiile. În general, bibliografia mai recentă valorifică lucrările mai vechi, deci constituie un bun punct de pornire.

Conceptualizarea problematicii

Autorul îşi va formula în scris ipotezele de lucru şi va realiza fişe de lectură grupate pe probleme; va identifica ambiguităţile, lacunele conceptuale, neconcordanţele, neajunsurile terminologice etc. şi va schiţa posibilităţile de rezolvare a acestor aspecte, urmînd să ajungă la o formulare definitivă după parcurgerea bibliografiei complete. Autorul îşi va realiza o bază teoretică solidă privitoare la aspectele de mai sus.

Redactarea lucrării ştiinţifice

Redactarea propriu-zisă a lucrării este un proces alcătuit din mai multe etape ce se succed logic pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp. Redactarea se poate face în paralel cu procesul de documentare (aceasta însemnînd

reveniri permanente pentru completarea sau corijarea textului, pe măsură ce apar date noi) sau poate fi un proces ulterior, atunci cînd documentarea s-a încheiat, iar fişele de documentare au fost arhivate pe secţiuni.

Bibliografia se poate redacta pe măsură ce cărţile sau revistele sînt consultate, ceea ce uşurează foarte mult întocmirea aparatului critic al lucrării. Este bine ca fiecare secţiune a lucrării să fie redactată într-un fişier separat, urmînd ca asamblarea părţilor să se facă la sfîrşit.

Se începe, de obicei, cu redactarea capitolelor introductive şi teoretice, în care se prezintă istoricul problemei, terminologia, corpusul studiat. Capitolul introductiv trebuie să prezinte şi motivarea alegerii, obiectivele cercetării, metodele ce urmează a fi aplicate, precum şi ipotezele de lucru formulate.

O dată terminată partea teoretică, se concep capitolele cu caracter aplicativ, în care se urmăreşte funcţionarea concretă a principiilor teoretice asupra unui corpus selectat după principii specifice fiecărui domeniu în parte.

Se redactează apoi concluziile, care vizează măsura în care ipotezele de lucru s-au verificat prin latura teoretică şi aplicaţiile practice. În sfîrşit, se asamblează capitolele într-un singur document, se adaugă pagina de gardă, indicele de termeni şi anexele, iar apoi se poate realiza *Cuprinsul*.

Tipuri de caractere

În lucrările ştiinţifice, diverse elemente din text se evidenţiază prin utilizarea unor caractere tipografice diferite. Mai mult decît atît, există unele reguli internaţionale prin care se specifică tipul de caractere cu care se redau anumite tipuri de elemente, iar aceste reguli trebuie cunoscute şi

aplicate în redactarea lucrărilor ştiinţifice. Atunci cînd se transcrie de mînă un fragment de text tipărit (de exemplu, atunci cînd realizăm fişele de documentare), se respectă anumite corespondenţe între aceste caractere tipografice şi diverse tipuri de subliniere; în acest fel, în momentul în care citatul scris de mînă pe fişă va fi introdus în calculator, vom şti exact ce tipuri de caractere s-au folosit în textul original, pentru că citatele din lucrările ştiinţifice trebuie să redea fidel originalul (dacă intervenim în citat, evidenţiind anumite elemente, vom face precizarea *subl. noastră*).

Scris de tipar	**Scris de mînă**	**Elemente redate prin aceste caractere**
Caractere albe sau drepte	Scriere normală	Corpul textului
Caractere italice sau cursive	Scriere subliniată cu o linie	• Titluri de lucrări, articole, capitole, poezii ş.a. • Citate scurte • Cuvintele străine • Alte elemente evidenţiate în text
Caractere bold, aldine sau grase	Scriere dublu subliniată	• Etimologii • Numărul de sens în dicţionare • Elemente evidenţiate în titluri • Alte elemente evidenţiate în text
Caractere spaţiate	Scriere subliniată punctat	• Numele autorilor citaţi • Alte elemente evidenţiate în text

Transcrieţi acum următorul text, respectînd corespondenţa dintre caracterele tipografice şi scrisul de mînă:

Aşa cum remarca André Martinet, „omul foloseşte adesea limba pentru a **exprima**, adică pentru *a analiza* ceea ce simte, fără a se preocupa prea mult de reacţiile eventualilor ascultători. Într-un astfel de caz, el găseşte şi mijlocul de a se afirma faţă de el şi faţă de altul fără a dori neapărat **să comunice ceva**". Exemplele de mai sus arată, oarecum, că *mesajele lingvistice în care predomină funcţia expresivă sînt expuse într-o mai mică măsură cenzurii lingvistice decît alte tipuri de mesaje*, în care predominantă este, de exemplu, funcţia fatică; aspectul este sesizat de J. L. Austin: „Un alt exemplu este situaţia cînd trădăm o emoţie. Putem trăda o emoţie în sau printr-un enunţ, ca atunci cînd înjurăm [...]. Putem spune că jurăm ori că înjurăm **pentru** a ne elibera de emoţii."

În plus, în cazul semnelor cu funcţie expresivă, *denotaţia este în general ascunsă în spatele conotaţiei*, aşa cum reiese şi din definiţiile pe care Roger T. Bell le dă termenilor denotativ şi conotativ: „Primul se referă la *înţelesul referenţial, obiectiv, cognitiv* şi, prin urmare, este proprietatea comună a tuturor celor care folosesc limba din care face parte cuvîntul sau propoziţia. Al doilea ne arată un sens care nu este referenţial, ci *de asociaţie, subiectiv şi afectiv*. Acest gen de înţeles, fiind personal, poate sau nu să fie împărtăşit de întreaga comunitate".

Note bibliografice

În notele bibliografice apar uneori termeni specifici, care trebuie cunoscuţi:

- *Idem*, prescurtat *id.*, înseamnă că se citează acelaşi autor, dar cu o altă lucrare decît la nota anterioară;
- *Ibidem*, prescurtat *ibid.*, înseamnă că se citează acelaşi autor, cu aceeaşi lucrare ca la nota anterioară;
- *Op. cit.* se foloseşte pentru a indica o lucrare deja citată cu toate referinţele, atunci cînd autorul a fost menţionat cu o singură lucrare; dacă a fost citat cu mai multe, se va preciza doar primul cuvînt din titlu, urmat de puncte de suspensie;
- *Apud* înseamnă că se citează o lucrare dintr-o sursă indirectă (secundară);
- *Passim* poate apărea în loc de numărul paginii atunci cînd se face referire la idei susţinute în mai multe locuri dintr-o lucrare;
- *Et seq.*, cu varianta românească *şi urm.*, se utilizează pentru a indica faptul că paragraful sau ideea citată începe la o anumită pagină şi se continuă în pagina (paginile) următoare;
- *Cf.*, prescurtare de la latinescul *confer*, trimite spre comparaţie cu o altă sursă unde apar păreri asemănătoare sau divergente în raport cu ideea discutată în text.

Pentru a facilita înţelegerea acestor termeni şi a regulilor de utilizare a lor, vă propun să analizaţi următoarea listă, care ar putea reprezenta notele de referinţă bibliografică de pe o pagină de lucrare ştiinţifică. Menţionaţi, de fiecare dată, despre ce autor este vorba, despre ce lucrare este vorba, dacă autorul respectiv a mai fost citat şi, în acest caz, cu cîte lucrări a mai fost citat etc.

[1] David M. Friedman, *op. cit.*, p. 23.
[2] Peter Collett, *op. cit.*, p. 83 şi urm.
[3] *Ibidem*, p. 83.
[4] *Ibidem*, p. 88-89.
[5] Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 26.
[6] Iuliu A. Zanne, *Proverbele romînilor*, Editura Tineretului, [Bucureşti], 1959, p. 90.
[7] Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc...*, p. 237.
[8] *Ibidem*.
[9] Ioan Oprea, *Elemente de filozofia limbii*, Institutul European, Iaşi, 2007, p. 136-137.
[10] Stelian Dumistrăcel, *Pînă-n pînzele albe...*, *passim*.
[11] *Idem*, *Lexic românesc...*, p. 136-137.
[12] *Ibidem*, p. 237-240.
[13] *Ibidem*, *passim*.
[14] *Idem, Pînă-n pînzele albe*..., p. 130.
[15] Peter Collett, *op. cit.*, p. 154 şi urm.
[16] *Ibidem*, p. 156-157.

Tipuri de note

- **Note de subsol** *(în subsolul paginii: autor, titlu, editură, oraş, an, pagină)*
- **Note de text complete** *(în corpul textului: autor, titlu, editură, oraş, an, pagină)*
- **Note de text prin siglare rezumativă** *(în corpul textului: autor, siglă, pagină)*
- **Note de text prin siglare cifrică** *(în corpul textului: autor, an, pagină)*

Note de subsol

Pentru Dumarsais, eufemismul era „o figură prin care se camuflează ideile dezagreabile, urîte sau triste sub nume care nu sînt proprii acelei idei: ele sînt ca un văl şi au o expresie aparentă mai agreabilă, mai puţin şocantă sau mai cinstită, după necesităţi”[1]. În lucrări mai recente, eufemismul este definit, în acest sens, ca un „cuvînt sau expresie care înlocuieşte un cuvînt sau o expresie jignitoare, neplăcută, obscenă, pentru a atenua efectul neplăcut, dar păstrînd sensul”[2], „cuvînt sau expresie cu care se înlocuieşte în vorbire sau în scris un alt cuvînt sau expresie care desemnează ceva neplăcut, urît, jignitor sau obscen”[3], „acea figură de stil care constă în substituirea printr-un cuvînt sau o expresie cu implicaţii mai favorabile sau evocări mai puţin neplăcute comparativ cu termenul propriu, mai dur sau jignitor, care ar desemna exact ceea ce vrea să se spună”[4], ori un mijloc „de a evita tabuul [...], de a ocoli ceea ce este interzis, precum şi ceea ce este supărător, dezagreabil, jignitor sau murdar”[5]. La Stephen Ullmann, chiar dacă nu apare o definiţie nouă a eufemismului, este evidentă abordarea socială a problemei eufemismului, el dedicînd cîteva paragrafe analizei tipurilor de tabu şi a eufemismelor[6].

[1] César Chesneau Dumarsais, *Traîté des tropes*, 1730, *apud* Ion Murăreţ, Maria Murăreţ, *Stylistique*, Editura Fundaţiei „România de Mîine”, Bucureşti, vol. I: *L'Élocution et les figures de style*, 1999, p. 157.

[2] *** *Micul Dicţionar Academic*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, vol. II, D-H, 2002.

[3] Gheorghe Constantinescu Dobridor, *Dicţionar de termeni lingvistici*, Teora, Bucureşti, 1998, p. 137.

[4] *** *The Oxford English Dictionary*, Oxford University Press, Oxford, 1992.

[5] Francisco Moreno Fernández, *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, Ariel, Barcelona, 1998, p. 202, *apud* E. Crespo Fernández, *op. cit.*, p 65. .

[6] Stephen Ullmann, *Language and Style*, Basil Blackwell, Oxford, 1964, p. 89-91.

Note de text complete

Pentru Dumarsais, eufemismul era „o figură prin care se camuflează ideile dezagreabile, urîte sau triste sub nume care nu sînt proprii acelei idei: ele sînt ca un văl şi au o expresie aparentă mai agreabilă, mai puţin şocantă sau mai cinstită, după necesităţi" (*Traîté des tropes*, 1730, *apud* Ion Mureţ, Maria Mureţ, *Stylistique*, Editura Fundaţiei „România de Mîine", Bucureşti, vol. I: *L'Élocution et les figures de style*, 1999, p. 157). În lucrări mai recente, eufemismul este definit, în acest sens, ca un „cuvînt sau expresie care înlocuieşte un cuvînt sau o expresie jignitoare, neplăcută, obscenă, pentru a atenua efectul neplăcut, dar păstrînd sensul" (**** Micul Dicţionar Academic*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, vol. II, D-H, 2002), „cuvînt sau expresie cu care se înlocuieşte în vorbire sau în scris un alt cuvînt sau expresie care desemnează ceva neplăcut, urît, jignitor sau obscen" (Gheorghe Constantinescu Dobridor, *Dicţionar de termeni lingvistici*, Teora, Bucureşti, 1998, p. 137), „acea figură de stil care constă în substituirea printr-un cuvînt sau o expresie cu implicaţii mai favorabile sau evocări mai puţin neplăcute comparativ cu termenul propriu, mai dur sau jignitor, care ar desemna exact ceea ce vrea să se spună" (**** The Oxford English Dictionary*, Oxford University Press, Oxford, 1992), ori un mijloc „de a evita tabuul [...], de a ocoli ceea ce este interzis, precum şi ceea ce este supărător, dezagreabil, jignitor sau murdar" (Francisco Moreno Fernández, *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, Ariel, Barcelona, 1998, p. 202, *apud* E. Crespo Fernández, *op. cit.*, p 65). La Stephen Ullmann, chiar dacă nu apare o definiţie nouă a eufemismului, este evidentă abordarea socială a problemei eufemismului, el dedicînd cîteva paragrafe analizei tipurilor de tabu şi a eufemismelor (*Language and Style*, Basil Blackwell, Oxford, 1964, p. 89-91).

Note de text prin siglare rezumativă

Pentru Dumarsais, eufemismul era „o figură prin care se camuflează ideile dezagreabile, urîte sau triste sub nume care nu sînt proprii acelei idei: ele sînt ca un văl şi au o expresie aparentă mai agreabilă, mai puţin şocantă sau mai cinstită, după necesităţi" (DUMARSAIS, *Traîté*, p. 157). În lucrări mai recente, eufemismul este definit, în acest sens, ca un „cuvînt sau expresie care înlocuieşte un cuvînt sau o expresie jignitoare, neplăcută, obscenă, pentru a atenua efectul neplăcut, dar păstrînd sensul" (*MDA*, vol. II), „cuvînt sau expresie cu care se înlocuieşte în vorbire sau în scris un alt cuvînt sau expresie care desemnează ceva neplăcut, urît, jignitor sau obscen" (DOBRIDOR, *DTL*, p. 137), „acea figură de stil care constă în substituirea printr-un cuvînt sau o expresie cu implicaţii mai favorabile sau evocări mai puţin neplăcute comparativ cu termenul propriu, mai dur sau jignitor, care ar desemna exact ceea ce vrea să se spună" (*OED*), ori un mijloc „de a evita tabuul [...], de a ocoli ceea ce este interzis, precum şi ceea ce este supărător, dezagreabil, jignitor sau murdar" (MORENO FERNÁNDEZ, *Principios*, p. 202). La Stephen Ullmann, chiar dacă nu apare o definiţie nouă a eufemismului, este evidentă abordarea socială a problemei eufemismului, el dedicînd cîteva paragrafe analizei tipurilor de tabu şi a eufemismelor (ULLMANN, *Language and Style*, p. 89-91).

SIGLE:

DOBRIDOR, *DTL* = Gheorghe Constantinescu Dobridor, *Dicţionar de termeni lingvistici*, Teora, Bucureşti, 1998

DUMARSAIS, *Traîté* = César Chesneau Dumarsais, *Traîté des tropes*, 1730, *apud* Ion Mureşeţ, Maria Mureşeţ, *Stylistique*, Editura Fundaţiei „România de Mîine", Bucureşti, vol. I: *L'Élocution et les figures de style*, 1999

MORENO FERNÁNDEZ, *Principios* = Francisco Moreno Fernández, *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, Ariel, Barcelona, 1998, p. 202, *apud* E. Crespo Fernández, *El eufemismo, el disfemismo y los procesos mixtos: la manipulación del referente en el lenguaje literario inglés desde mediados del siglo XIX hasta la actualidad*, teză de doctorat inedită, Universidad de Alicante, iulie 2005

ULLMANN, *Language and Style* = Stephen Ullmann, *Language and Style*, Basil Blackwell, Oxford, 1964

Note de text prin siglare cifrică

Pentru Dumarsais, eufemismul era „o figură prin care se camuflează ideile dezagreabile, urîte sau triste sub nume care nu sînt proprii acelei idei: ele sînt ca un văl şi au o expresie aparentă mai agreabilă, mai puţin şocantă sau mai cinstită, după necesităţi" (DUMARSAIS: 1730, 157). În lucrări mai recente, eufemismul este definit, în acest sens, ca un „cuvînt sau expresie care înlocuieşte un cuvînt sau o expresie jignitoare, neplăcută, obscenă, pentru a atenua efectul neplăcut, dar păstrînd sensul" (*MDA*: II), „cuvînt sau expresie cu care se înlocuieşte în vorbire sau în scris un alt cuvînt sau expresie care desemnează ceva neplăcut, urît, jignitor sau obscen" (DOBRIDOR: 1998, 137), „acea figură de stil care constă în substituirea printr-un cuvînt sau o expresie cu implicaţii mai favorabile sau evocări mai puţin neplăcute comparativ cu termenul propriu, mai dur sau jignitor, care ar desemna exact ceea ce vrea să se spună" (*OED*), ori un mijloc „de a evita tabuul [...], de a ocoli ceea ce este interzis, precum şi ceea ce este supărător, dezagreabil, jignitor sau murdar" (MORENO FERNÁNDEZ: 1992, 202). La Stephen Ullmann, chiar dacă nu apare o definiţie nouă a eufemismului, este evidentă abordarea socială a problemei eufemismului, el dedicînd cîteva paragrafe analizei tipurilor de tabu şi a eufemismelor (ULLMANN: 1964, 89-91).

BIBLIOGRAFIE:

DOBRIDOR, Gheorghe Constantinescu: 1998, *Dicţionar de termeni lingvistici*, Bucureşti, Teora, 1998

DUMARSAIS, César Chesneau: 1730, *Traîté des tropes, apud* Ion Mureşan, Maria Mureşan, *Stylistique*, Editura Fundaţieii „România de Mîine", Bucureşti, vol. I: *L'Élocution et les figures de style*, 1999

MORENO FERNÁNDEZ, Francisco: 1998, *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*, Barcelona, Ariel, *apud* E. Crespo Fernández, *El eufemismo, el disfemismo y los procesos mixtos: la manipulación del referente en el lenguaje literario inglés desde mediados del siglo XIX hasta la actualidad*, teză de doctorat inedită, Universidad de Alicante, iulie 2005

ULLMANN, Stephen: 1964, *Language and Style*, Oxford, Basil Blackwell (Ed.)

Vă invit acum să transformaţi notele de text complete din textul de mai jos în note de subsol, în note de text prin siglare rezumativă şi, respectiv, în note de text prin siglare cifrică:

Vorbirea, spune Eugen Coşeriu, este „activitatea expresivă liberă care se desfăşoară pe axele a două solidarităţi: solidaritatea cu tradiţia şi solidaritatea cu auditorul. Cele două axe coincid în mare parte, altminteri dialogul nu s-ar putea stabili şi pentru că nu există vorbire care să nu fie comunicare" (în *Sincronie, diacronie şi istorie. Problema schimbării lingvistice*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 69). Pentru ca actul comunicării să se realizeze în condiţii optime, este necesar ca protagoniştii acestui proces să posede niveluri compatibile de competenţă lingvistică. Competenţa lingvistică se subordonează competenţei sociolingvistice, care înseamnă „cunoştinţele necesare şi capacitatea de a produce şi înţelege enunţurile în context, mai precis de a înţelege sensul real care este conferit de subiect, de statutul participanţilor, de scopul interacţiunii etc." (Roger T. Bell, *Teoria şi practica traducerii*, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 59). Aşadar, performanţa nu se adaptează doar la nivelul competenţei celuilalt, ci şi la contextul socio-cultural în care are loc actul comunicării. În sens general, „*contextul cultural* cuprinde tot ceea ce aparţine tradiţiei culturale a unei comunităţi, care poate fi foarte limitată sau poate să cuprindă întreaga umanitate. În măsura în care integrează istoria spirituală a unei comunităţi, „contextul cultural" e o formă particulară a contextului istoric." (Eugeniu Coşeriu, *Teoria limbajului şi lingvistica generală. Cinci studii*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004, p. 323). În sens particular, referitor la actul propriu-zis al comunicării, contextul socio-cultural include ceea ce numeşte Coşeriu *context practic* sau *ocazional*, adică „împrejurarea particulară, subiectivă sau obiectivă, în care are loc discursul; de exemplu, faptul de a vorbi cu un bătrîn sau cu un copil, cu un prieten sau cu un duşman, de a vorbi pentru a cere o favoare sau a revendica un drept; faptul că discursul are loc pe stradă sau într-o reuniune de familie, în clasă sau la piaţă, ziua sau noaptea, vara sau iarna etc." (*Teoria*

limbajului şi lingvistica generală. Cinci studii, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004, p. 322-323) şi este alcătuit dintr-o serie de variabile, dintre care le amintim pe cele mai importante: *tipul protagoniştilor*, *contextul concret*, *subiectul comunicării*, care pot determina uneori aplicarea unor filtre sau restricţii asupra limbajului. Aşa cum arată Heinrich Plett, nu există receptări identice pentru mesaje identice, şi „răspunzătoare de acest lucru sînt premise comunicative cînd externe, cînd interne. Dintre cele dintîi fac parte spaţiul, timpul şi situaţia actului de comunicare, dintre cele din urmă, factorii biologici, psihologici şi sociologici ai receptorului, respectiv ai emiţătorului (Heinrich F. Plett, *Ştiinţa textului şi analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, Editura Univers, Bucureşti, 1983, p. 84). Ceea ce sancţionează regimul şi registrul de funcţionare a elementelor limbii (deci şi a elementelor-tabu) este norma culturală ce modelează limba în conformitate cu tradiţia şi cu mentalitatea comunităţii etnolingvistice respective, deci punctul de referinţă al semnului text, afirmă H. Plett, este determinat de normele comunicării sociale, cu alte cuvinte, pragmatica semnului determină semantica lui (Heinrich F. Plett, *Ştiinţa textului şi analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, Editura Univers, Bucureşti, 1983, p. 108). Orice limbă dispune de sinonime peiorative pentru termenii aflaţi în situaţii de tip tabuistic. După cum observă Ion Coteanu, unele din aceste sinonime „prezintă o faţă conotativă dublă, căci într-un mediu social sînt indicele integrării individului în acest mediu, deci o marcă pozitivă, în timp ce în alt mediu sînt o marcă negativă, marca renunţării la anumite conformisme”(Ion Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1973, p. 39).

Bibliografia

Intrările conţin referinţele bibliografice necesare pentru identificarea unei lucrări sau ediţii: numele şi prenumele autorului, titlul complet al lucrării, volumul sau tomul, editura, oraşul şi anul apariţiei cărţii (în această

ordine în formatul tradiţional pentru lucrările în limba română):

D u m i s t r ă c e l, Stelian, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980

Numele de ziare şi reviste se redau între ghilimele, cu precizarea paginilor între care se află articolul citat:

I o r d a n, Iorgu, *Nevăstuică*, „ARHIVA" – Organul Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, XXXIII, nr. 2, apr., 1926, p. 141-142

Sursele web trebuie indicate ca atare:

D u c h á č e k, Otto, *Les Survivances du tabouage dans les langues contemporaines*, "Études Romanes de Brno", vol. V, 1971, p. 71-87, www.phil.muni.cz

Redactarea bibliografiei

În formatul tradiţional pentru lucrările în limba română, informaţiile bibliografice vor fi ordonate cum s-a indicat anterior şi vor fi separate prin virgule. Numele autorilor se vor scrie cu caractere care să le evidenţieze (majuscule sau spaţiate), în timp ce prenumele se redau cu caractere albe. Intrările din lista bibliografică se vor ordona alfabetic în ordinea numelor autorilor. Acolo unde un autor este citat cu mai multe lucrări, se va face şi ordonarea alfabetică în funcţie de titlul lucrării (pentru lucrările ce conţin note prin siglare cifrică, ordonarea se face cronologic, aşa cum s-a arătat mai sus). Dacă un autor este citat şi cu lucrări colective, atunci lucrările *solo* se vor trece înaintea lucrărilor semnate în colaborare cu alţi autori:

A l l a n, Keith, *Body Parts and Animals*, Pacific Linguistics, Canberra, 1992
A l l a n, Keith, B u r r i d g e, Kate, *Euphemism and Dysphemism: Language Used as a Shield and Weapon*, Oxford University Press, New York, 1991
C a s a s, M., *La interdicción lingüística. Mecanismos del eufemismo y disfemismo*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, Cádiz, 1986
E n r i g h t, D. G., *Fair of Speech: the Uses of Euphemism*, Oxford University Press, Oxford, 1985
G a l l i d e' P a r a t e s i, Nora, *Semantica dell'eufemismo*, Oscar Mondadori, Torino, 1969
L u q u e, Juan de Dios, P a m i e s, Antonio, M a n j ó n, Francisco José, *El arte del insulto. Estudio lexicográfico*, Península, Barcelona, 1997
M o n t a g u, Ashley, *The Anatomy of Swearing*, Collier-Macmillan, New York, 1967
M o r e n o i G i m é n e z, Vicent Artur, *Escatologia i escatofília. Una singular aportació mediterrània a l'aldea global*, http://www.geocities.com/SunsetStrip /Studio/8081/ num1/escatologia.htm
R a w s o n, Hugh, *A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk*, Crown Publishers Inc., 1981
S a r t o r, Antonella, *La potenza delle parole: connotazioni, metafore, eufemismi*, www.lisola-deltesoro.com
T u s ó n, Jesús, *Mal de llengues*, Empuries, Barcelona, 1997

Structura bibliografiei

Bibliografia se poate organiza tematic, în funcţie de conţinutul lucrării. Astfel, ea poate conţine:

- surse
- izvoare
- opere de autor
- dicţionare
- critică literară / eseistică
- lucrări de lingvistică generală / comparată / istorică etc.
- lucrări de antropologie culturală / istorie / mitologie etc.

Ordonaţi, conform normelor, următoarele intrări din lista bibliografică:

Coşeriu, Eugen, *Sincronie, diacronie şi istorie. Problema schimbării lingvistice*, traducere de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997

Murăreţ, Ion, *Stylistique*, Editura Fundaţiei „România de Mîine", Bucureşti, vol. II: *Problèmes théoriques de la stylistique*, 2002

Wald, Henri, *Limbaj şi cultură*, „Viaţa românească" 25, nr. 4, apr. 1972, p. 118-127

Coşeriu, Eugeniu, *Teoria limbajului şi lingvistica generală. Cinci studii*, traducere de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004

Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universităţii, Bucureşti, 2001

Oancea, Ileana, *Lingvistică romanică şi lingvistică generală. Interferenţe*, Editura Amarcord, Timişoara, 1999

Wald, Henri, *Obstacolul limbajului în geneza ideilor*, „Viaţa românească" 80, nr. 6, iun. 1985, p. 35-42

Oprea, Ioan, *Elemente de filozofia limbii*, Institutul European, Iaşi, 2007

Vianu, Tudor, *Problemele metaforei şi alte studii de stilistică*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1957

Dumistrăcel, Stelian, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980

Murăreţ, Ion, Murăreţ, Maria, *Stylistique*, Editura Fundaţiei „România de Mîine", Bucureşti, vol. I: *L'Élocution et les figures de style*, 1999
Oancea, Ileana, *Istoria stilisticii româneşti*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988
Iordan, Iorgu, *Lut de oale=mort*, „ARHIVA" – Organul Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, XXXIII, nr. 2, apr., 1926, p. 138-139
Oancea, Ileana, *Semiostilistica*, Editura Excelsior, Bucureşti, 1998
Slave, Elena, *Metafora în limba română*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991
Tohăneanu, G. I., *Dicţionar de imagini pierdute*, Editura Amarcord, Timişoara, 1995
Dumistrăcel, Stelian, *Pînă-n pînzele albe: expresii româneşti*, Institutul European, Iaşi, 2001
Wald, Henri, *Productivitatea vorbirii*, „Viaţa românească" 77, nr. 7, iul. 1982, p. 58-63
Coşeriu, Eugen, *Lenguaje y política* (fragment), în *** *Colocviul internaţional de ştiinţe ale limbajului. (Lingvistică. Semiotică. Poetică. Stilistică)*, Editura Universităţii, Suceava, 1992. p. 59-68
Oprea, Ioan, *Curs de filozofia limbii*, Editura Universităţii, Suceava, 2001
Iordan, Iorgu, *Metafore din lumea animalelor*, „ARHIVA" – Organul Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, XXXIII, nr. 3-4, iul.-oct., 1926, p. 254-261
Coşeriu, Eugen, *Prelegeri şi conferinţe*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iaşi, 1994
Iordan, Iorgu, *Nevăstuică*, „ARHIVA" – Organul Societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi, XXXIII, nr. 2, apr., 1926, p. 141-142
Dumistrăcel, Stelian, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcţionale*, Institutul European, Iaşi, 2006
Wald, Henri, *Comunicarea lingvistică şi geneza ideilor*, „Viaţa românească" 26, nr. 4, apr. 1973, p. 138-148
Oprea, Ioan, *Noul dicţionar universal al limbii române*, Editura Litera Internaţional, Bucureşti – Chişinău, 2006

Articolele de dicţionar

În dicţionarele academice, intrările au o structură alcătuită din cîteva elemente indispensabile:

- cuvîntul titlu (la nominativ singular în cazul substantivelor, adjectivelor, pronumelor, la forma de infinitiv în cazul verbelor)
- forme flexionare (feminin sau plural pentru substantive sau adjective, indicativ prezent persoana întîi singular pentru verbe etc.)
- categoria gramaticală (include şi precizări referitoare la tranzitivitatea verbelor)
- numere de sens
- indicaţii de circulaţie (în sensul circulaţiei în timp şi spaţiu sau pe diferite domenii de activitate umană)
- definiţii analitice sau prin sinonime
- citate ilustrative, care pot fi exemple contextuale ale lexicografului sau citate din opere, în care caz se indică şi sursa citatului
- cuvinte compuse care includ în structura lor cuvîntul titlu
- expresii şi locuţiuni care includ în structura lor cuvîntul titlu
- etimologia cuvîntului (moştenit, împrumutat sau format pe terenul limbii respective prin derivare, compunere, calc lingvistic etc.).

Vă invit să analizaţi acum, în acelaşi fel, următoarele articole de dicţionar:

ALDÍN, -Ă adj., s.f. (*Poligr.*) *Caracter aldin* = Caracter tipografic cu conturul mai plin; literă grasă. ♦ Ediţie de texte imprimată cu astfel de caractere. [Din it. **aldino**, cf. *Aldo Manuzio* – tipograf şi editor din Veneţia].

ALFABÉT, *alfabete*, s.n. Totalitatea literelor, aşezate într-o ordine convenţională, reprezentînd sunetele de bază ale unei limbi. *Alfabet fonetic* = alfabet care asociază fiecărei litere un cuvînt de circulaţie a cărui iniţială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice şi radiotelefonice. *Alfabetul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, în care literele sînt reprezentate prin linii şi puncte. – Din fr. **alphabet**, lat. **alphabetum**.

BIBLIOGRAFÍ//E ~i s. f. **1.** Disciplină care se ocupă cu descrierea şi sistematizarea textelor imprimate pentru a înlesni folosirea lor de către cititori. **2.** Listă (cu indicaţiile de rigoare) a scrierilor care tratează aceeaşi problemă; material informativ asupra unei probleme. **3.** Listă (exhaustivă sau selectivă) a lucrărilor unui autor. **4.** Publicaţie (periodică) care include titluri de tipărituri recent apărute. [Art. *bibliografia*; G.-D. *bibliografiei*; Sil. *-fi-e*]. – Din fr. **bibliographie**.

CHIRÍLIC, -Ă, *chirilici, -ce*, adj. (În sintagmele) *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav, compus de Chiril în sec. IX şi întrebuinţat la noi (oficial) pînă în 1860, care a servit drept bază pentru alfabetele folosite de popoarele slave ortodoxe. *Literă chirilică* = literă din alfabetul chirilic. (Substantivat) *Scriere cu chirilice*. ♦ (Despre texte, scrieri etc.) Care este scris cu litere chirilice. [Var.: *cirílic, -ă* **adj.] –** De la **Chiril** (n. pr.) **+** suf**. *-ic.***

CURSÍV, -Ă, *cursivi, -e,* adj. **1.** (Despre scriere sau vorbire; adesea adverbial) Curgător, uşor, fluent. **2.** (Despre caractere de tipar) Care imită scrisul de mînă, aplecat spre dreapta; italic. ♦ (Substantivat, f.) Text tipărit cu caractere de tipar cursive. – Din fr. **cursif**, lat. **cursivus**.

ETIMOLOGÍE, *etimologii,* s. f. **1.** Stabilire a originii unui cuvînt prin explicarea evoluţiei lui fonetice şi semantice. **2.** Ramură a lingvisticii care studiază originea cuvintelor unei limbi. ♦ (Gram.; înv.) Morfologie. **3.** Etimon. ◇*Etimologie multiplă* = provenienţă a unui cuvînt din două sau mai multe surse diferite. *Etimologie populară*= modificarea formei unui cuvînt (recent intrat în limbă) sub influenţa unui cuvînt mai cunoscut cu care prezintă asemănări de formă sau uneori de sens. – Din fr. **étymologie**, lat. **etymologia**.

FILOLOGÍE s. f. **1.** Ansamblu de ştiinţe sociale, care se ocupă cu studiul limbii şi creaţiei literare a unor popoare. **~** *romanică.* **~** *slavă.* **2.** Ştiinţă care se ocupă cu studiul şi editarea textelor (vechi). [Art. *filologia*; G.-D. *filologiei*; Sil. *-gi-e*]. – Din fr. **philologie.**

FONÉTIC, -Ă, *fonetici, -ce,* adj. **1.** Ramură a lingvisticii care studiază producerea, transmiterea, audiţia şi evoluţia sunetelor limbajului articulat. *Fonetică generală* = ramură a foneticii care studiază sunetele în general, fără să se oprească la o limbă anumită. *Fonetică descriptivă* (sau *statică*) = ramură a foneticii care se ocupă cu descrierea şi clasificarea sunetelor vorbirii în general sau ale unei limbi anumite într-o perioadă determinată. **2.** Adj. Relativ la sunetele unei limbi; care ţine de fonetică **(1)**, privitor la fonetică. *Ortografie fonetică* = ortografie bazată pe principiul scrierii cuvintelor după cum se pronunţă. – Din fr. **phonétique.**

FONT, *fonturi*, s.n. (Inform.) Caracter grafic utilizat în scrierea cu ajutorul calculatorului; set de caractere (cifre, litere, simboluri) conceput în acelaşi stil grafic. – Din engl. **font.**

GHILIMÉLE s. f. pl. Semn de punctuaţie în formă de două mici unghiuri sau de două mici virgule dispuse paralel, care închid între ele citate, o vorbire directă, titluri de reviste ori nume de instituţii, cuvinte cărora li se dă un sens (stilistic) special sau asupra cărora vorbitorul vrea să insiste, traducerea ori sensul unui cuvînt; semnele citării. [Var.: *ghileméle*, (rar) *ghiliméte* s. f. pl.]. – Din fr. **guillemets**.

GLOSÁR, *glosare***,** s.n. Listă sau colecţie de cuvinte regionale, învechite sau puţin cunoscute, însoţite de explicaţia lor, concepută ca operă anexă ori independentă. ♦ (*Înv.*) Dicţionar, vocabular. – Din lat. **glossarium**, fr. **glossaire.**

GRAFÍE s. f. **1.** Sistem de semne grafice; scriere; scris; scriere a cuvintelor. ♦ Mod de a scrie un cuvînt, un text; scris. **2. (Arte) Totalitatea trăsăturilor care caracterizează linia unui desenator.** *//* **Element secund de compunere savantă cu semnificaţia „scriere", „desen", „descriere", „studiu", „scris". [Gen. -iei: Din fr. graphie**, it. **grafia**, cf. gr. **graphe** – arta de a scrie].

LINGVÍSTIC, -Ă, *lingvistici, -ce*, s.f., adj. **1**. S. f. Ştiinţă care studiază limba **(II)** şi legile ei de dezvoltare. ◇*Lingvistică generală* = domeniu al lingvisticii care studiază limba din punctul de vedere al trăsăturilor ei generale, de mijloc de comunicare specific omului. *Lingvistică diacronică* = studiu al faptelor de limbă privite în evoluţia lor. *Lingvistică sincronică* = studiu al faptelor de limbă aşa cum se prezintă ele la un moment dat. **2.** Adj. Care aparţine lingvisticii **(1)**, privitor la lingvistică. [Var.: *linguístic, -ă* s. f., adj.] – Din fr. **linguistique**.

LÍTERĂ, *litere*, s. f. **1.** Semn grafic din alfabetul unei limbi, corespunzînd în general unui fonem; slovă. ◇*Literă mare* = majusculă. *Literă mică* = minusculă. ♦ Caracter tipografic în forma unui mic bloc paralelipipedic, reprezentînd în relief o literă **(1)**, o cifră etc. **2.** Fig. Înţelesul strict, textual al unui fragment, al unui paragraf, al unui articol (de lege) etc.◇Expr. *Literă cu literă* = pînă în cele mai mici amănunte; întocmai, aidoma. *Litera legii* (sau *a cărţii*) = exact cum scrie într-o lege (sau într-o carte); *p. ext.* mecanic, rigid. *A rămîne* (sau *a deveni* etc.) *literă moartă* = (despre un tratat, o lege etc.) a nu se mai aplica, a nu mai fi luat în seamă, a nu mai avea valoare. **3.** (La pl.) Studiul literaturii. **4. (**La pl.) Ştiinţele umaniste. – Din lat. **littera**.

PALEOGRAFÍE s. f. Ştiinţă auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea corectă a documentelor vechi, cu studiul scrisului vechi din manuscrise, de pe hărţi etc., cu datarea şi stabilirea autenticităţii. [Pr.: *-le-o-*] – Din fr. **paléographie**, cf. gr. **graphein –** a scrie].

PARANTÉZĂ s. f. **1.** Semn grafic constînd din două arcuri de cerc care se închid reciproc şi care se folosesc pentru a izola fraze sau cuvinte intercalate într-un text. ♦ Frază sau propoziţie care are un sens deosebit şi care este intercalată într-o altă frază. **2.** (*Fig.*) Digresiune. [Var. *parantez* s.n. / cf. fr. **paranthèse**, germ. **Paranthese**, lat. **parenthesis < para –** alături**, en –** în, **thesis –** punere].

PARANTÉZĂ, *paranteze*, s. f. **1.** Semn de punctuaţie care constă din două arcuri de cerc sau din două dreptunghiuri cărora le lipseşte o latură lungă şi între care se izolează o explicaţie, un adaos, un amănunt legat de restul unui text dat. ♦ P. ext. Text, adaos izolat între aceste semne grafice. ♦ Paranteză **(1)** în care apare o expresie algebrică, pentru a arăta că operaţia aflată în interiorul ei se efectuează înaintea celorlalte: *p. ext.* expresie algebrică izolată în acest fel. **2.** Fig. Digresiune (scrisă sau orală). / Loc adv. *În paranteză* = în treacăt. [Var.: (Înv.) *parantéz* s.n.] – Din fr. **parenthèse**.

SLÓVĂ, (1) *slove,* s. f. (Pop.) **1.** Literă (chirilică), (pop. şi fam.) buche. ♦ Scriere; alfabet. **2.** Scrisul cuiva, cu caracteristicile lui, după care poate fi identificat. **3.** Ştiinţă de carte; învăţătură. – Din sl. **slovo**.

STRĂROMÂNĂ s. n. (Lingv.) Limbă română comună vorbită între sec. VI şi XIII în nordul şi sudul Dunării; stadiu în evoluţia limbii române anterior diferenţierii dialectale; română comună, română primitivă. – Pref. *stră-* **+** *română* (după germ. **urrumänisch***).*

TRANSLITERÁŢIE, *transliteraţii*, s.f. Transpunere, transcriere dintr-un alfabet în altul a unui text scris, redîndu-se literele prin echivalentele lor din alfabetul în care se transcrie, fără a se ţine seama de eventualele deosebiri de ordin fonetic dintre semnele celor două alfabete. – Din fr. **translittération**, lat. **translitteratio**.

REZUMAT

REDACTAREA ŞI ELABORAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE

Redactarea textului ştiinţific:

Tema trebuie să corespundă competenţelor autorului şi se va adapta în funcţie de bibliografia accesibilă

Se vor alcătui fişe: de carte, de lectură, de citate etc., care se vor arhiva ordonat, pe secţiuni

Autorul va formula ipoteze de lucru, căutînd argumente pro şi contra

Se începe, de obicei, cu redactarea capitolelor teoretice, apoi se elaborează cele aplicative

Tipuri de caractere: albe (drepte), *italice* (cursive), **bold** (aldine, grase), s p a ţ i a t e .

Tipuri de note bibliografice:

Note de subsol *(în subsolul paginii: autor, titlu, editură, oraş, an, pagină)*

Note de text complete *(în corpul textului: autor, titlu, editură, oraş, an, pagină)*

Note de text prin siglare rezumativă *(în corpul textului: autor, siglă,*

pagină)
Note de text prin siglare cifrică *(în corpul textului: autor, an, pagină)*
Bibliografia: intrările conţin referinţele bibliografice necesare pentru identificarea unei lucrări sau ediţii. Bibliografia se poate organiza tematic, în funcţie de conţinutul lucrării.
Articolele de dicţionar: elemente indispensabile: cuvîntul titlu, forme flexionare, categoria gramaticală, numere de sens, indicaţii de circulaţie, definiţii analitice sau prin sinonime, citate ilustrative, cuvinte compuse, expresii şi locuţiuni care includ în structura lor cuvîntul titlu, etimologia cuvîntului

VIII. UTILIZAREA CALCULATORULUI ÎN TEHNOREDACTAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE

(Pentru Microsoft Office Word în limba engleză)

Formatul paginii

Formatul paginii se referă la mărimea paginii imprimate, la orientarea textului în pagină şi la dimensiunile marginilor. Pagina standard are *formatul A4*, adică mărimea unei coli de scris obişnuite, aşezată în poziţie verticală. Marginile au dimensiunile următoare: 2,5 cm pentru marginile de sus şi de jos, 2,5 cm pentru marginea din dreapta şi 3,5 cm pentru marginea din stînga, acolo unde se leagă sau se îndosariază pagina. Pentru selectarea acestui format se procedează în felul următor: se accesează *File*, iar de aici se selectează *Page setup*; în fereastra care se deschide se alege **A4** pentru dimensiunea paginii, *Portrait* pentru orientarea textului în pagină, apoi din *Margins* 2,5cm pentru top, bottom şi right şi 3,5 pentru left. Selecţia se încheie cu *Apply* şi *OK*.

Formatul textului

Bara de instrumente din partea superioară a ecranului conţine o secţiune dedicată alinierii textului în raport cu marginile: aliniere la stînga, preselectată (*Aligned left*), centrare (*Centered*), aliniere la dreapta (*Aligned right*) şi aliniere la ambele capete (*Justified*). Corpul textului se aliniază la ambele capete, iar titlurile se centrează în pagină. Pentru lucrările redactate în format de pagină A4 se recomandă spaţierea rîndurilor la 1,5 puncte. Formatarea se poate face pe textul întreg sau pe secţiuni; pentru a selecta un fragment de text se procedează în felul următor: se poziţionează cursorul mouse-ului la începutul secţiunii şi se deplasează ţinînd apăsat butonul din dreapta pînă se ajunge la finalul secţiunii. Textul selectat va fi evidenţiat prin fondul de

culoare neagră, ce va dispărea de îndată ce cursorul se poziţionează în afara spaţiului selectat. Schimbările de format vor afecta doar porţiunile de text selectate.

Selectarea limbii

În redactarea lucrărilor ştiinţifice este obligatorie respectarea ortografiei limbii (limbilor) în care se face prezentarea sau în care apar titluri, nume proprii, citate, exemple etc. Limba preselectată a tastaturii pentru Microsoft Office în limba engleză este engleza americană; pentru a adăuga alte limbi se procedează astfel: click pe *Start*, *Control Panel*, *Regional Settings*. Se deschide o fereastră în care se accesează *Language,* apoi *Add*. Din lista care apare se bifează limba care ne interesează, apoi se dă comanda *Apply*. Operaţiunea se poate repeta dacă se doreşte adăugarea mai multor limbi. Fereastra se închide cu comanda *OK*. Limbile adăugate se pot schimba oricînd între ele în timpul redactării sub Microsoft Word prin selectarea lor din lista care apare atunci cînd accesăm pătratul albastru din colţul dreapta jos. Prin schimbarea limbii se schimbă tastatura, adică unele taste vor căpăta funcţii noi; astfel, de exemplu, la schimbarea tastaturii în limba română, anumitor taste li se vor atribui valorile literelor *ă, î, â, ş* şi *ţ*, neexistente în limba engleză; de asemenea, apar şi unele modificări de format, de pildă ghilimelele englezeşti "" se înlocuiesc automat cu cele româneşti „”. Prin adăugarea diverselor limbi pe tastatură se pot redacta lucrări chiar şi în limbi care nu folosesc alfabet latin, cum ar fi greaca, araba, rusa sau chineza.

Tipuri de caractere

Se selectează din bara de instrumente de sus **B** pentru caractere bold sau *I* pentru italice. Pentru utilizarea caracterelor spaţiate, se accesează linia de comenzi: *Format – Font –*

Character spacing, iar din tab-ul *Spacing* se selectează „*Expanded*”. Schimbările de fonturi sînt valabile pentru secţiunile selectate sau, în lipsa unei selectări, pentru secţiunile următoare.

Inserarea caracterelor speciale

Caracterele speciale care nu apar pe tastatură se pot utiliza prin inserarea lor dintr-o listă de caractere. În bara de instrumente din partea superioară a ecranului se intră în meniul *Insert*, din care se selectează *Symbol*; se deschide o fereastră cu un tabel care conţine diverse caractere şi semne. Se alege caracterul şi se inserează. Unele caractere pot fi inserate mai simplu, prin *shortcut*-uri („scurtături”, comenzi rapide). De exemplu, accentul ascuţit deasupra vocalelor se poate adăuga prin comanda rapidă Ctrl + Shift + ' urmată de litera respectivă.

Punctuaţia

Semnele de punctuaţie speciale se găsesc în *Insert Symbol* şi se inserează aşa cum s-a arătat mai sus. Atenţie: nu se lasă spaţiu între cuvînt şi virgula, punctul, semnul exclamării etc. care urmează, dar apare un spaţiu după respectivul semn de punctuaţie. Nu se lasă spaţiu între ghilimele sau paranteze şi cuvîntul încadrat între acestea. Linia de pauză se poate obţine prin încadrarea sa între spaţii.

Note de referinţă

În lucrările ştiinţifice se folosesc mai multe tipuri de note prin care se menţionează referinţele bibliografice ale citatelor sau ale ideilor menţionate. Notele de subsol se inserează prin şirul de comenzi: *Insert - Reference - Note*; din fereastra care se deschide se selectează opţiunea dorită (*Footnote / Endnote*) şi formatul dorit, care rămîn bifate pînă la închiderea documentului.

Tabele

Din bara de instrumente se accesează *Table*, apoi *Insert*. În fereastra care se deschide se selectează opţiunea dorită (*Columns* pentru coloane, *Rows* pentru rînduri). Formatarea tabelelor se face deschizînd bara de instrumente pentru tabele (*View - Toolbars - Tables and Borders*).

REZUMAT
TEHNOREDACTAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE
Formatul paginii: *Toolbar - File - Page setup*; în fereastra care se deschide se alege **A4** pentru dimensiunea paginii, *Portrait* pentru orientarea textului în pagină, apoi din *Margins* 2,5cm pentru sus, jos şi dreapta şi 3,5 pentru stînga **Formatul textului:** *Toolbar* - aliniere la stînga (*Align left*), centrare (*Centered*), aliniere la dreapta (*Align right*), aliniere la ambele capete (*Justified*) **Selectarea limbii:** *Start - Control Panel - Regional Settings – Language – Add* **Tipuri de caractere:** *Toolbar* - **B** pentru caractere bold sau *I* pentru italice. Pentru utilizarea caracterelor spaţiate: *Format - Font - Character spacing* **Inserarea caracterelor speciale:** *Toolbar - Insert Symbol* **Note bibliografice:** *Toolbar - Insert - Reference - Note* **Tabele:** *Toolbar - Table - Insert. View - Toolbars - Tables and Borders*

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Andronescu, Şerban, *Tehnica scrierii academice*, Ed. Fundaţiei „România de Mîine", Bucureşti, 1997

Avramescu, Aurel, Cândea, Virgil, *Introducere în documentarea ştiinţifică*, Editura Academiei, Bucureşti, 1960

Barboricã, E., Onu, L., Teodorescu, M., *Introducere în filologia românească. Orientări în tehnica cercetării ştiinţifice*, EDP, Bucureşti, 1972

Beveridge, W. I., *Arta cercetării ştiinţifice*, ES, Bucureşti, 1968

Coteanu, I., Dănăilă, I., *Introducere în lingvistica şi filologia românească. Probleme. Bibliografie*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1970

Eco, Umberto, *Cum se face o teză de licenţă. Disciplinele umaniste*, Pontica, Constanţa, 2000

Enăchescu, Constantin, *Tratat de teoria cercetării ştiinţifice*, Polirom, Iaşi, 2005

Ferreol, Gilles, *Metode şi tehnici de exprimare scrisă şi orală*, Polirom, Iaşi, 1998

Gheţie, Ion, Mareş, Al., *Introducere în filologia românească. Probleme. Interpretări*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1974

Gheţie, Ion, Mareş, Al., *Originile scrisului în limba română*, ESE, Bucureşti, 1985

Iordan, Iorgu (coord.), *Istoria lingvisticii româneşti*, ESE, Bucureşti, 1978

Onu, L., *Critica textuală şi editarea literaturii române vechi*, Minerva, Bucureşti, 1973

Oprea, Ioan, *Curs de introducere în filologie,* Editura Universităţii, Suceava, 2001
Panaitescu, P.P., *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, EA, Bucureşti, 1965
Russo, Demostene, *Critica textelor şi tehnica ediţiilor*, AG Socec, Bucureşti, 1912
Vârtosu, Emil, *Paleografia româno-chirilică*, ES, Bucureşti, 1968
Vulpe, Magdalena, *Ghidul cercetătorului umanist. Introducere în cercetarea şi redactarea ştiinţifică*, Clusium, Cluj-Napoca, 2002